

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
SERAMİK ANASANAT DALI

**GRAFİTİ STİL, FİGÜR VE TEKNİKLERİNİN SERAMİK MALZEME İLE
YENİDEN YORUMLANARAK KAMUSAL ALANDA UYGULANMASI**

OĞUZ MERT YİĞİTER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğretim Üyesi FİGEN IŞIKTAN

ANTALYA – 2020

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
SERAMİK ANASANAT DALI

**GRAFİTİ STİL, FİGÜR VE TEKNİKLERİNİN SERAMİK MALZEME İLE
YENİDEN YORUMLANARAK KAMUSAL ALANDA UYGULANMASI**

OĞUZ MERT YİĞİTER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğretim Üyesi FİGEN IŞIKTAN

Bu çalışma Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından SYL-2018-4368 nolu Yüksek Lisans tez projesi olarak desteklenmiştir.

ANTALYA – 2020

T. C.

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

...../...../.....

Oğuz Mert Yiğiter

EK-8 Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

T. C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Oğuz Mert YİĞİTER tarafından hazırlanan “**Grafiti Stil, Figür ve Tekniklerinin Seramik Malzeme ile Yeniden Yorumlanarak Kamusal Alanda Uygulanması**” başlıklı bu çalışma 24/01/2020 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/~~oyçokluğu~~ ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Kemal TİZGÖL

Başkan

İmza

Dr. Öğretim Üyesi Perihan Şan ARSLAN

Üye

İmza

Dr. Öğretim Üyesi Figen İŞIKTAN

Üye

İmza

Tez Konusu: **Grafiti Stil, Figür ve Tekniklerinin Seramik Malzeme ile Yeniden Yorumlanarak Kamusal Alanda Uygulanması**

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Tez Savunma Tarihi: 24.01.2020

Mezuniyet Tarihi:

Dr. Öğr. Ü. Enver GÜNER
Enstitü Müdürü V.

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Sayfası	i
Tez Kabul Formu	ii
Önsöz/Teşekkür	viii
Öz	ix
Yabancı Dilde Öz (Abstract)	xi
Görseller Listesi	xiii
1. GİRİŞ	1
2. BÖLÜM: KAMUSAL ALAN	3
2.1. Kamusal Alan	3
2.2. Kamusal Alanda Sanat	4
3. BÖLÜM: GRAFİTİ	7
3.1. Grafitinin Tanımı ve Ortaya Çıkışı	7
3.2. 1960 Sonrası Grafiti	8
3.3. Post Grafiti	12
3.4. Grafiti Stil, Figür ve Teknikleri	14
3.4.1. Tag	15
3.4.2. Throw up	16
3.4.3. Bombing	17

3.4.4. Piece (Masterpiece).....	18
3.4.5. Wild Style	19
3.4.6. Semi Wild Style	20
3.4.7. Simple Style	20
3.4.8. Bubble	21
3.4.9. Roll Up ve Rooftop	22
3.4.10. Abstract	23
3.4.11. 3D.....	24
3.4.12. Block Style	25
3.4.13. Free style	25
3.4.14. Stencil.....	26
3.4.15. Sticker	27
3.4.16. Poster.....	27
3.4.17. Mozaik	28
3.4.18. Kral Tacı Figürü ve King Rütbesi.....	29
3.4.19. Melek Figürü.....	30
3.4.20. Ok Figürü	31
3.5. Disiplinlerarası Bağlamda Grafiti Uygulamaları	32
3.5.1. Shepard Fairey	32

3.5.2. Hozoi.....	33
3.5.3. Add Fuel.....	34
3.5.4. Zedz.....	35
3.5.5. Jan Wöllert ve Jörg Miedza	36
3.5.6. Peeta.....	37
3.5.7. Nancy Kubale.....	40
3.5.8. Roberto Lugo	41
3.5.9. Zvi Belling ve Prowla	42
4. BÖLÜM: GRAFİTİ UYGULAMALARI: ÜLKELER/ŞEHİRLER	44
4.1. Türkiye: İstanbul	44
4.1.1. Turbo.....	44
4.1.2. Omeria	46
4.1.3. Semi	47
4.2. İsveç: Stockholm	48
4.2.1. Akay	49
4.2.2. Nug Dudge	51
4.3. İngiltere: Londra.....	53
4.3.1. Cept	54
4.3.2. Eine	54

4.3.3. Bristol ve Banksy.	55
4.4. Almanya: Berlin	58
4.4.1. Akım	59
4.4.2. Aram Bartholl	60
4.5. Arjantin: Buenos Aires	62
4.5.1. Chu	63
4.5.2. Fase	63
4.5.3. Nazza Plantilla	65
4.6. Brezilya: Sao Paulo	66
4.6.1. Nunca	67
4.6.2. Os Gemeos	68
4.7. Amerika: New York	70
4.7.1. Espo (Steve Powers)	72
4.7.2. Katsu	74
5. BÖLÜM: SERAMİK MALZEME İLE GRAFİTİ STİL, FİGÜR VE TEKNİKLERİNİN YENİDEN YORUMLANMASI	75
5.1. Vandal Tablosu.....	76
5.2. İllegal Plakalar.....	79
5.3. Art Grafiti Pano	88
5.4. Nokta Grafiti Pano	89

	vii
5.5. Mitolojik Grafiti	91
5.6. Nokta Üç Boyutlu Grafiti	93
5.7. Spray Can	95
5.8. Clay Bombing.....	96
6. SONUÇ	98
Kaynakça	101
Özgeçmiş	109

Teşekkür

Öncelikle çalışmalarım boyunca bilgisini, desteğini, zamanını esirgemeyen ve grafitiye karşı ilgisiyle lisans eğitimimde de olduğu gibi, heyecanıma ortak olan sevgili danışmanım Sayın Dr. Öğretim Üyesi Figen Işıktan'a,

Teknik bilgisi ve eleştirileriyle üretkenliğimi en üst düzeye çıkaran Sayın Doç. Kemal Tizgöl ve grafiti literatürüne olan ilgisini de göz önünde bulundurarak, akademik deneyimi ile tezime yapmış olduğu katkılardan dolayı Sayın Dr. Öğretim Üyesi Perihan Şan Aslan'a,

Çalışmam süresince desteklerini ve hoşgörüsünü esirgemeyen başta babam Sayın Ömer YİĞİTER, annem Sayın Beyhan YİĞİTER ve ağabeyim Sayın Hasan YİĞİTER ve arkadaşlarıma,

Akademik olarak bulunduğum noktaya gelmem ve her aşamamda yardımlarını esirgemeyen Sayın Doç. Kamuran Özlem SARNIÇ'a içtenlikle teşekkür ederim.

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Oğuz Mert YİĞİTER
	Numarası	20165302021
	Anasanat Dalı	Seramik
	Danışmanı	Dr. Öğretim Üyesi FİGEN IŞIKTAN
Tezin Adı		Grafiti Stil, Figür Ve Tekniklerinin Seramik Malzeme İle Yeniden Yorumlanarak Kamusal Alanda Uygulanması

ÖZ

İnsanlığın yerleşik hayata geçmesi ve şehir toplumunun oluşmasıyla sokak duvarı iletişim aracı haline dönüşmüş, üzerine herhangi bir şey yapıldığı ya da yazıldığı andan itibaren ise kamusal bir alan olmuştur. Birinci bölümde; Kamusal alan ve Kamusal Alanda Sanat kavramları ele alınmaktadır.

İkinci bölümde “Grafiti” tanıtılmış olup, sanatın bu eski formunun çağdaş dünyadaki yansımaları tespit edilirken, bir ifade biçimi olarak grafitinin evriminde hangi noktaya geldiği anlaşılmaya çalışılmıştır. Özellikle 1960 sonrası grafiti ve ona bağlı post-grafiti sanatının ortaya çıkış ve gelişim süreçleri incelenerek, grafitinin en önemli stil, figür ve teknikleri araştırılmış ve bu kapsamda disiplinlerarası uygulama yapan sanatçıların çalışmalarına örnekler verilmiştir.

Üçüncü bölümde; grafitileri ile ön plana çıkan İstanbul (Türkiye), Stockholm (İsveç), Londra ve Bristol (İngiltere), Berlin (Almanya), Buenos Aires (Arjantin), Sao Paulo (Brezilya), New York (Amerika) ele alınmış, bu kapsamda önde gelen sanatçılar araştırılarak çalışmalarından örnekler verilmiştir.

Dördüncü bölüm ise seramiğin malzeme olarak seçildiği, grafitinin öne çıkan stil, figür ve teknikleri ile ilişkilendirilirken yeniden yorumlandığı özgün tasarım, deneme ve uygulama çalışmalarına yer verilmiştir.

Sonuç bölümünde ise; öneriler, analizler ortaya konmuş ve genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Grafiti, Post-Grafiti, Kamusal Alan, Kamusal Sanat, Seramik Sanatı

T.C.

AKDENİZ UNIVERSITY

Institute of Fine Arts

Student	Name Surname	Oğuz Mert YİĞİTER
	Number	20165302021
	Department	Ceramic
	Advisor	Asst. Prof. FİGEN İŞİKTAN
Thesis Name		Application Of Graffiti Style, Figures And Techniques To The Public Area By Reinterpretation With Ceramic Material

ABSTRACT

With the introduction of humanity to the settled life and the formation of city society, the street wall has become a means of communication, and it has become a public space from the moment anything is done or written on. In the first part; The concepts of public space and art in public space are discussed.

In the second part, “Graffiti” is introduced and while the reflections of this old form of art in the contemporary world are determined, it is tried to be understood to which point it came in the evolution of graffiti as a form of expression.

Especially after 1960's graffiti and its post-graffiti art emergence and development processes are examined, the most important styles, shapes and techniques of graffiti have been investigated and in this context, examples of the works of artists engaged in interdisciplinary practice have been given.

In the third part; graffiti with prominent Istanbul (Türkiye), Stockholm (Sweden), London and Bristol (England), Berlin (Germany), Buenos Aires (Argentina), Sao Paulo (Brazil), New York (USA) discussed, leading in this context Incoming artists are researched and examples of their works are given.

The fourth part includes original design, trial and application studies in which ceramic is chosen as material and re-explain while graffiti is associated with prominent styles, figures and techniques.

In the result part; suggestions, analyzes are presented and a general rating is made.

Keywords: Graffiti, Post-Graffiti, Public Space, Public Art, Ceramic Art

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel. 1: Pompei’de duvar yazıları	8
Görsel. 2: Taki 183, The New York Times.....	9
Görsel. 3: Jean Michel Basquiat.....	11
Görsel. 4: Keith Haring	11
Görsel. 5: Tag örneği.....	16
Görsel. 6: Throw-up örneği	17
Görsel. 7: Bombing örneği.....	18
Görsel. 8: Piece örneği	18
Görsel. 9: Wild Style örneği.....	19
Görsel. 10: Semi Wild Style örneği	20
Görsel. 11: Simple Style örneği	21
Görsel. 12: Bubble örneği	22
Görsel. 13: Roll up tekniğinde Rooftop örneği	23
Görsel. 14: Abstract örneği	24
Görsel. 15: 3D örneği.....	24
Görsel. 16: Blok Style örneği.....	25
Görsel. 17: Stencil örneği.....	26
Görsel. 18: Sticker örneği.....	27
Görsel. 19: Poster örneği.....	28
Görsel. 20: Mozaik örneği.....	28
Görsel. 21: King Rütbesi örneği.....	29

Görsel. 22: Kral Tacı Figürü örneği	30
Görsel. 23: Melek Figürü örneği	30
Görsel. 24: Ok Figürü örneği	31
Görsel. 25: Fairey Shepard, Poster.....	32
Görsel. 26: Fairey Shepard, Poster	33
Görsel. 27: Hozoi, Mozaik (fayans kırıkları) Tekniği	34
Görsel. 28: Add Fuel, Stencil Tekniği.....	35
Görsel. 29: Zedz, Grafiti entelasyon	36
Görsel. 30: Jan W. ve Jörg M., Işık Grafiti	37
Görsel. 31: Peeta, Yüzeyde Derlemeler	38
Görsel. 32: Peeta, Grafiti.....	38
Görsel. 33: Peeta, PVC Grafiti Heykel	39
Görsel. 34: Peeta Heykel Grafiti	40
Görsel. 35: Nancy Kubale, Seramik ve Dekor Olarak Grafiti.....	41
Görsel. 36: Nancy Kubale, Seramik ve Dekor Olarak Grafiti.....	41
Görsel. 37: Roberto Lugo, Porselen, Grafiti	42
Görsel. 38: Roberto Lugo, Porselen, Grafiti	42
Görsel. 39: Zvi Belling ve Prowla, Mimari ile Grafiti	43
Görsel. 40: Turbo (Tunç Dindaş).....	45
Görsel. 41: Turbo Grafiti örneği	45
Görsel. 42: Omeria Grafiti örneği	46
Görsel. 43: Omeria Grafiti örneği	46
Görsel. 44: Omeria Mural Grafiti örneği	47
Görsel. 45: Semi Kaligrafi Grafiti örneği.....	47

Görsel. 46: Semi Grafiti örneği.....	48
Görsel. 47: Crush The War, Zappo	48
Görsel. 48: Crazy Adventure, Akay	50
Görsel. 49: Public vs. Private, Akay	51
Görsel. 50: Territorial Pissing, Nug Dudge	52
Görsel. 51: Flashmob, Nug Dudge.....	52
Görsel. 52: Graffiti Lives, Cept.....	54
Görsel. 53: Home Sweet HomeLess, Eine	55
Görsel. 54: Stece Jobs, BANKSY	56
Görsel. 55: Polisler Öpüşüyor, BANKSY.....	57
Görsel. 56: BANKSY.....	57
Görsel. 57: Berlin Duvarı	58
Görsel. 58: Akim	60
Görsel. 59: Dead Drops	61
Görsel. 60: Map, Aram Bartholl.....	62
Görsel. 61: Chu	63
Görsel. 62: Fase.....	64
Görsel. 63: Fase.....	65
Görsel. 64: Nazza Stencil.....	66
Görsel. 65: Pixacao Örneği	67
Görsel. 66: Wynwood Walls, Nunca.....	68
Görsel. 67: Os Gemeos	69
Görsel. 68: Os Gemeos	70
Görsel. 69: Şehri İsimlerimizle Yıkadık, Henry Chalfant.....	71

Görsel. 70: Crack is Wack, Keith Haring.....	72
Görsel. 71: Knocked on Your Door, Espo (Steve Powers).....	73
Görsel. 72: Your Everafter, Espo (Steve Powes)	73
Görsel. 73: Real Graffiti, Katsu	74
Görsel. 74: Uygulama sonucu	77
Görsel. 75: Modelaj ve Tasarım Aşaması	78
Görsel. 76: Bisküvi Aşaması.....	78
Görsel. 77: Tasarım	78
Görsel. 78: Modelaj Aşaması.....	78
Görsel. 79: Airbrush Uygulaması	78
Görsel. 80: İllegal Uygulama Video Karesi	79
Görsel. 81: İllegal Uygulama Video Karesi	79
Görsel. 82: İllegal Uygulama Video Karesi	79
Görsel. 83: İllegal Uygulama Video Karesi	79
Görsel. 84: İllegal Plaka	81
Görsel. 85: İllegal Plaka	81
Görsel. 86: İllegal Plaka	82
Görsel. 87: İllegal Plaka	82
Görsel. 88: İllegal Plaka	83
Görsel. 89: İllegal Plaka	83
Görsel. 90: İllegal Plaka	84
Görsel. 91: İllegal Plaka	84
Görsel. 92: İllegal Plaka	85
Görsel. 93: İllegal Plaka	85

Görsel. 94: İllegal Plaka	86
Görsel. 95: Plaka Açılması.....	87
Görsel. 96: Modelaj Aşaması.....	87
Görsel. 97: Pişirim Aşaması.....	87
Görsel. 98: Astar Sürülmesi	87
Görsel. 99: Airbrush ile Sıraltı Uygulaması	88
Görsel. 100: Sır Uygulaması	88
Görsel. 101: Uygulama Sonucu	88
Görsel. 102: Tasarım	89
Görsel. 103: Modelaj Aşaması.....	89
Görsel. 104: Uygulama Sonucu	90
Görsel. 105: Tasarım.....	90
Görsel. 106: Teknik Çizim	90
Görsel. 107: Modelaj Aşaması.....	90
Görsel. 108: Uygulama Sonucu	92
Görsel. 109: Kalıbın hazırlanması.....	92
Görsel. 110: Modellerin Basılması	92
Görsel. 111: Airbrush Uygulaması.....	93
Görsel. 112: Sırlama Aşaması	93
Görsel. 113: Arkaplan Hazırlanması	93
Görsel. 114: Seramiklerin Montaj Aşaması	93
Görsel. 115: Uygulama sonucu	94
Görsel. 116: Tasarım.....	94
Görsel. 117: Modelaj Aşaması	94

Görsel. 118: Modelaj Aşaması.....	95
Görsel. 119: Bisküvi Aşaması.....	95
Görsel. 120: Uygulama sonucu	95
Görsel. 121: Tasarım	96
Görsel. 122: Döküm Aşaması	96
Görsel. 123: Pişirim Aşaması.....	96
Görsel. 124: Uygulama sonucu	97
Görsel. 125: Tasarım	97
Görsel. 126: Modelaj Aşaması.....	97
Görsel. 126: Clay Bombing.....	97

1. GİRİŞ

İnsanlığın yerleşik hayata geçmesi ve özellikle bir şehir toplumu olarak var olmasıyla sokak duvarı, kendiliğinden bir iletişim aracı haline dönüşmüş, yüzeyine uygulama yapıldığı ve yazıldığı süreç itibariyle ise kamusal bir alan olmuştur.

Grafiti, kamusal alanda mevcut olan duvara veya yüzeyin üzerine çizilerek, kazınarak ya da püskürtülerek yapılan uygulamalar olarak tanımlanmaktadır. Çağımız sanatı kapsamında, grafiti uygulamalarını kentlerin vazgeçilemeyen bireysel bildirim araçları şeklinde ifade edebiliriz. 1960 ile 70'li yıllar sürecinde gelişme göstermiştir. Terim başlangıçta slogana benzer metinler için kullanıldıysa da kısa süre sonra bunlar, eserlere, sprey boyaların aracılığıyla renkli, kaligrafik bezemelere dönüşür. Eserler sosyal ve estetik olarak farklı bir kültür oluşturmuştur. 1980'ler, modern şehir sanatının ilk türü olduğu düşünülen grafitinin, kurumsal sanat dünyasına ait en son ürün olarak ortaya çıktığı dönemi işaret etmektedir. Sanat kurumları ve galeriler gittikçe bu yeni sanat formunun potansiyelini fark etmeye başlamıştır. 1990'lı yılların sonlarına doğru post-grafiti ve sokak sanatı formu fark edilmeye başlanmıştır. Onlar da aykırı(protest) bir eğilime sahip olmalarına rağmen, yeni yönelim bunun yanı sıra ise sanatsal teknik konularında gelişimlerini sürdürmüşlerdir. Post-grafiti sanatçılarının amaçları kamuyla iletişim kurabilmektir. Şehirsel, genç ve protest bu sanat, 2000'li yıllarda grafitinin sınırlı tipografik çerçevesini kırmış, yeni mesaj ve malzemelerle gelişimini sürdürmüştür.

Grafiti kendine özgü dil ve terimlere sahiptir. Farklı yazı tiplerini, stillerini, tekniklerini ve figürlerini tanımlamak için kullanılan birçok kelime ve deyim bulunmaktadır. Stil ya da grafitide kullanımıyla Style bir writer (grafiti yapan kişi)'ın tarzını oluşturur. Grafiti yazarları için, stil oluşturma aşamasında, tasarım ve uygulamadaki orjinallik çok önemlidir.

Çağımızda, sanatların farklı alanları arasındaki sınırların giderek belirsizleşmesi, farklı yaklaşımlara neden olmaktadır. Grafiti; stilleri, teknikleri, figürleri ve kavramsal boyutuyla, süreç olarak farklı sanat disiplinleri arasında bağlar

kurmuştur. Grafiti ve post-grafiti tarihsel sürecini yeni malzeme ve tekniklerin katkısıyla ifade dilini geliştirerek sürdürmüştür. Malzeme çeşitliliği yalnızca teknik bir konu değildir. Her malzeme ayrı bir fikir, ayrı bir sanatçı ve gidilebilecek ayrı bir yol demektir. Günümüz sanat ortamında, yeniye ve bilinmeyene doğru yapılan tüm cesaretli çalışmalar, farklı yaklaşımlar ve deneysel ifade yöntemi araştırmalarının hiç kuskusuz sanata önemli katkıları olacaktır.

Bu çalışmada grafiti stil, figür ve teknikleri seramik malzeme ile yeniden yorumlanarak kamusal alanda yeni bir ifade dili oluşturmanın imkanları araştırılmış ve uygulamalar yapılmıştır.

2. BÖLÜM: KAMUSAL ALAN

2.1. Kamusal Alan

Demokrasi tartışmalarının merkezinde yer alan kamusal alan kavramı, bütün vatandaşların erişim hakkına sahip olduğu, kamu ile ilgili işlerin görüşülüp tartışıldığı ve nihayetinde kamuoyunun şekillendiği bir alanı ifade etmektedir. Kökleri Antik Yunan'a dayanan kamusal alan yaklaşımları, agoralardan salonlara, kahvehanelerden kilise cemaatlerine kadar her dönemin tarihsel ve teknik koşulları bağlamında şekillenmiştir (Odabaş, 2018, s.2052).

Avrupa'da 1960'lı yıllarda irdelenmeye başlanan kamusal alan kavramı, ilk kez 1962 yılında Jürgen Habermas'ın "Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü: Burjuva Toplumunun Bir Kategorisi Üzerine Araştırmalar" (Strukturwandel der Öffentlichkeit) adlı kitabında ele alınmıştır (Habermas, 2007). Kamusal alan kavramını geçmişteki kökenlerine dayanan perspektif çerçevesinde incelemiştir.

Jürgen Habermas'a göre; 'Kamusal alan' kavramıyla, herşeyden önce, toplumsal yaşamımız içinde, kamuoyuna benzer bir şeyin oluşturulabildiği bir alanı kastederiz. Bu alana tüm yurttaşların erişmesi garanti altına alınmıştır. Özel bireylerin kamusal bir gövde oluşturarak toplandıkları her konuşma durumunda, kamusal alanın bir parçası varlık kazanmış olur (Habermas, 2004, s.95). Habermas'ın kamusal alan kavramı, "bir araya toplanan bireyler demek olan 'kamu' kavramıyla aynı anlama gelmez. Kamusal alan hiç kuşkusuz ancak insanların katılımı aracılığıyla somut biçimini alsada, kavramın kendisi insanlara değil, kuruma yöneliktir; basitçe, kalabalıklar diye nitelenemez" (Özbek, 2004, s.95). Habermas'ın, kamusal alanı Avrupa ile sınırlaması, sadece burjuvanın oluşturduğu bir alan olarak ele alması, diğer sosyal yapıları kamusal alana dahil etmemesi eleştirilmiştir. "Oscar Negt ve Alexander Kluge, Habermas'ın burjuva kamusal alanına karşı çıkarak, kamusal alanı "mücadelenin savaş dışı yollarla karara bağlandığı" proleter alan olarak tanımlarlar" (Güney, 2007, 5.paragraf). Türkiye'de ise kamusal alan 1980'li yıllar itibariyle üzerinde durulan bir kavram olur.

“Kamusal alan, modern toplum kuramlarında, toplumun ortak yararını belirlemeye ve gerçekleştirmeye yönelik düşünce, söylem ve eylemlerin üretildiği ve geliştirildiği ortak toplumsal etkinlik alanına işaret etmek için kullanılan kavramdır. Yirminci yüzyılın ikinci yarısı ile birlikte düşünce ve bilim dünyasında önemli düşünürler tarafından ele alınan kamusal alan kavramı, tarihsel süreçle birlikte günümüz toplumlarına ışık tutarak önemli bir işlev üstlenmiştir” (Saygı, 2016, s.88).

“Kamusal Alan kavramı, birbirini tamamlayan, olgusal ve normatif iki anlam boyutu içerir. Birinci yönüyle modern kamu hukukuyla tanımlanmış fiziksel mekândır. Resmi daireler, okullar, hastaneler, yollar, meydanlar, parklar gibi halkın ortak kullanımına açık her türlü kent mekânı kamusaldır. Teknolojinin gelişmesiyle internet de bir kamusal alan olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Aslında bu anlamda kamusal alan kavramı diyalektik olarak özel alan kavramına dayanır, onunla sınırlıdır. Kamusal alan, ikinci yönüyle normatif bir ilkeyi, bir ideali belirtir: Ortak, aleni, açık olan anlamına gelir. Çoğulculuk niteliği barındırır. Toplumsal yaşantı içinde fikirlerin, ifadelerin ve tecrübelerin üretildiği, açığa çıktığı, paylaşıldığı, tartışıldığı toplumsal alanları tanımlar. Ayrıca bu süreçte ortaya çıkan kültür ve deneyim bütünü de içerir” (Bakçay, 2007, s.6).

Günümüz anlamındaki kamusal alan kavramı, kent ve toplumun ilişkilerinin gelişmesine dayanmaktadır.

2.2. Kamusal Alanda Sanat

Kamusal Sanat, şehir mekanlarındaki her türlü sanatsal çalışmayı isimlendirmek amacıyla kullanılan geniş bir tanımdır.

Kentler, kendisini oluşturan özgün öğeleriyle kimlik bulmaktadır. Kendilerine özgü kültürel, tarihsel veya coğrafi nitelikler taşıyan kamusal alanlar, kentleri yaşanılabilir kılan en önemli unsurlardandır. Zira kent, toplulukların mekânlara yayılımı sonucunda ortaya çıkmış bir olgudur ve olgusal açıdan düşünüldüğünde kamusal alan yapıtlarını, kentlerin belleğinde önemli yer tutan metaforlar olarak görmek mümkündür. Kentlerin, meydanların ve özellikle yayalaştırılmış bölgelerin kendilerine özgü kültürlerinin oluşumuna en büyük katkı, kamusal alanda sanat fikrinden geçmektedir (Doğruyol, 2013, s.2).

21. Yüzyıl'ın ikinci yarısından itibaren farklı açılardan yorumlanan kamusal sanat; sanatçıların müze, galeri gibi kapalı alanlardan kaçış olarak kurumsal olmayan

sosyal alanlara yönelmeleri ve “yere özgü” (site specific) estetiği aramaları sonucunda herkesin ulaşabileceği mekanlarda, herkese açık olan ve izleyicilerin eseri sorgulayabileceği çalışmalardır. Görsel, duyuşsal ve bilişsel yönlerden izleyici ile bütünleşip, sorgulama, değerlendirme, mekan yaratma amacı olan kamusal sanatın kendini ifade edebileceği yer olarak somut mekanları seçebileceği gibi televizyon, internet gibi sanal alanları da seçebilir. Bu yönüyle kamusal sanat, her insana erişilebilirliği temsil etmektedir (Yazıcı, 2019, s.11).

Kamusal sanat, kimi zaman kamusal mekanı tanımlayan bir parça, kamusal alanda sergilenen herhangi bir sanatsal öge veya etkinlik olabildiği gibi, kimi zaman kamusal mekanın bütünüdür... ‘Kamu’ ve ‘kamusal’, mekansal, toplumsal, ekonomik ve siyasal dinamiklere bağılı olarak değişen, gelişen ve yeniden tanımlanan kavramlardır. İşte bu iki kavramın bir araya gelerek, oluşturduğu ‘kamusal sanat’ kavramının tanımı, hem ‘özel olmayan’, hem de ‘sürekli devinen’ bir kuram ve uygulama alanına işaret etmektedir (Ercan, 2013, s.221).

Kamusal alanda, sanatın temsili, sanat eserinin fiziki görüntüsü ve kamusal sanata yaklaşımlar nedeniyle büyük farklılıklar gösterebilir. Kamusal sanat, kamusal mekanda fiziksel bir unsur olabilir. Bir olayı kutlamak, önemini hatırlamak amacıyla dikilmiş anıtlar, abideler, kamusal mekanda salt fiziksel olarak bir sanat eserini temsil ederken, aslında resmi tarihin ve mirasın kayıtlarıdır. Bir etkinliğin, kamusal sanat olarak görünümü, açık kamusal alanlarda olacağı gibi, tiyatro, opera, galeri gibi kapalı kamusal alanlarda da olabilir (Aktaran: Ercan, 2013, s.222-223).

Kamusal sanat, kamuya açık meydan, sokak veya park gibi açık kamusal alanların yanı sıra, kamunun erişimine açık olan resmi binalar, kütüphane, okul, hastane, araştırma merkezi, tiyatro, dini binalar, müzeler, galeriler, üniversite kampüsleri gibi kapalı veya yarı kapalı kamusal alanlarda da bulunabilir. Bazen, kamusal sanat, özel sektör tarafından kurulan ve işletilen müze ve galeri gibi kapalı özel alanlarda sergilenebilir (Ercan, 2013, s.226-227).

“1960’lı yıllardan bugüne yaşanan değişimlerle birlikte günümüzde sanat; bilim, felsefe, siyaset, psikoloji, sosyoloji vb. disiplinlerden beslenen, hatta bu alanlarla iç içe giren bir yapıda olup, gerek mekân, gerek sanatçı–izleyici ilişkisi açısından farklı açılımlar sunmaktadır. 1960 sonrası sanatçılar, müze ve galeri gibi alışılmış sanat kurumlarının dışına çıkarak, sokağı ve kamusal alanları çağdaş sanatın sunulduğu mekanlar olarak tercih etmiş ve izleyicinin de katılımına olanak tanıyan sanatsal pratikler ortaya koymuştur. Gündelik hayatla iç içe geçen bu sanatsal pratikler, kimi zaman var olan

toplumsal sorunlara odaklanan eleştirel bir bakış sunar, kimi zaman da izleyiciyi düşündürmeye, şaşırtmaya ya da farkındalık yaratmayı amaçlar” (Saygı, 2016, s.87).

Madrid Güzel Sanatlar Fakültesi'nde eğitimci olan Javier Abarca, kamusal sanatı bağımsız kamusal sanat ve kurumsal kamusal sanat olarak iki gruba ayırmaktadır. Javier Abarca bağımsız kamusal sanatı da kendi içerisinde üç gruba ayırmaktadır. Buna göre birinci grup Grafiti, ikinci grup Post-Grafiti ve üçüncü grup ise Kentsel Müdahaledir (Abarca, 2011).

3.BÖLÜM: GRAFFİTİ

3.1. Grafitinin Tanımı ve Ortaya Çıkışı

Grafiti kelimesi Türk Dil Kurumu güncel sözlüğünde “duvar yazısı” olarak tanımlanmaktadır. Cambridge sözlüğünde grafiti; “halka açık yerlerde duvarlarda, kapılarda, özellikle mizahi, kaba veya politik kelimeler veya çizimlerdir” (<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/graffiti>).

Britannica Ansiklopedisi’nde ise Grafiti; “genellikle yasa dışı, kamusal alanın bir birey veya grup tarafından izinsiz olarak işaretlenmesini içeren görsel iletişim biçimidir” (Decker ve Curry, (t.y.)). Grafiti çalışmaları, bir sokak çetesi tarafından duvara spreyle boyanmış simge veya ifadelerden oluşmaktadır. Grafiti, heyecan arayan, dikkat çekmek için yapılan sosyal olmayan bir davranış ya da etkileyici bir sanat formu olarak da anlaşılabilir.

“Grafitiyi duvara yazılan yazılar olarak değerlendirdiğimizde Vikinglere, Eski Roma'ya, Eski Mısır'a kadar uzanmak mümkündür. Grafiti etimolojik olarak, 1851'de ortaya çıkarılan Antik Pompei Kenti'ndeki duvar yazılarına verilen İtalyanca 'graffito' (çizmek, karalamak) kelimesinin çoğulu olan 'graffiti' sözcüğünden gelmektedir” (Çakır, 2015, s.3). Arkeolojik bağlamda, geçmişe bakacak olursak, kazıyarak, oyarak gerçekleştirilen tasvirler ile yazı örneklerini görebiliriz. Bunlar; ilk çağlarda insanların yaşadıkları mekânlardaki taş duvarlara çizdikleri şekiller, ticaret yollarında ticaret yapanların buldukları yerlere yazdıkları adlar olduğu gibi askerlere ait notlardır. “Vikingler, İstanbul'a geldiklerinde Ayasofya'nın galeri korkuluklarına, ‘x was here’ grafitilerini kazımışlardır” (Çakır, 2015, s.3). Efes kentinde bulunan Antik döneme ait duyuru metinlerinin bugüne kadar bulunan en eski örnekler olduğu tespit edilirken, Antik Pompei'deki buluntularda da bu tür yazılara rastlanmıştır.

Görsel. 1: Pompei’de duvar yazıları (<http://2.bp.blogspot.com/-vNAcuaXtXbY/UOCZYI77sUI/AAAAAAAAA0s/dLE0r7fjx0Q/s320/Pompeii-street-graffiti-631.jpg>, Erişim Tarihi: 15.08.2019)

3.2. 1960 Sonrası Grafiti

Bugün bilinen anlamıyla grafiti 1960’larda ortaya çıkmaya başlamıştır. Politik boyutlarda sivil haklar, savaş karşıtı eylemlerin ifadesinde önemli bir araç konumuna gelmiştir. Toplumsal ve popüler olmak üzere iki kategoride incelenebilmekte olup, Hip hop kültüründen beslenirken, toplumsal mesajlar içermese de bireysel veya kitlesel bir sokak politikasını yansıtmaktadır (Satıcı, 2009, s.20).

Grafiti, tag adı verilen imza kavramıyla ortaya çıkmış olup, sonraları bir bölgeleşme ve isyan hareketinin temellerini oluşturmuştur. “Tagging (‘isim yazma’, ‘imza atma’), bir kişinin kendi bölgesini işaretlemesinin en yaygın yollarından biri olarak grafitinin kökenini oluşturur” (Hughes, 2009, s.6). 1960’larda New York şehrinin raylı sistemlerindeki araçlara uygulanmıştır. İlk eseri 1967’de görülen Corn Bread kendisini ilk grafitici olarak tanımlasa da popülerlik ve ortaya çıkış anlamında en önemli kişi Taki’dir.

“TAKİ 183” ‘tag’ı kent halkında merak uyandırmış ve oldukça ilgi çekmiştir. ‘Taki 183’, 21 Temmuz 1971 tarihli New York Times gazetesinde manşet olur. Aslında, Manhattan’ın kuzeyi Washington Tepesinde 183 no. da ikameti olan, asıl

adı Demetrius, Yunan asıllı bir öğrencidir. Burası Yunan, Porto Riko ve Küba asıllı göçmenlerin yaşadığı ve bir tür çekişmeye sahip olduğu bölgedir. Demetrius her yere Taki 183 yazarken sokağın satın alınmışlığına, reklam kampanyalarına, otoriteye karşın duvarları kişiselleştirmiş ve sokağı kendi dilinde sahiplenmeye başlamıştır.

Görsel. 2: Taki 183, The New York Times (<https://www.taki183.net/>, Erişim Tarihi: 20.11.2019)

1971’de herkes Taki 183’ü bilmektedir. New York Times gazetesinin haberiyle kentsel grafiti hareketi başlamıştır. Her yeni gün, sokakları, duvarları, mahalleri ve bölgesini sahiplenip ben de buradayım diyen yeni tagler ortaya çıkmaya başlamıştır. Sonuçta, “imza atma geleneği New York şehir metrosunda otoriteye karşı çıkma ritüeline dönüşür. Bu dönemde ‘Futura2000’, ‘Revolt’, ‘Haze’, ‘Skeme’ ve ‘Vandal Squad’ gibi yazıcılar, metro grafiti sanatının ortaya çıkmasını sağlar” (Aktaran: Bal, 2014, s.37). New York grafiti sanatçıları içinde ‘Dondi’ önemli bir yere sahiptir.

Donald Joseph White, annesinin koyduğu ‘DONDI’ takma ismi ile grafiti dünyasının en etkili ve saygı gören sanatçılarından olmuştur (Graustark, 2009). ABD’nin Manhattan şehrinde doğan ve doğu New York Brooklyn’de büyüyen Dondi, Katolik bir okulda okumuş ve bu dini eğitim sonraki çalışmalarına yansımıştır (White, 1998). 1970’lerin ilk yıllarında Brooklyn’de faaliyet gösteren ‘The Odd Partners’ adlı ekip ile grafiti çalışmalarına başlamıştır. 1977 yılında ise ‘CIA’ (Crazy Insides Artists) adlı kendi grafiti oluşumunu kurmuştur (Zephyr, 1998).

1979 yılından itibaren Dondi ve başka birçok New York'lu grafiti sanatçısının çalışmaları, Martha Cooper ve Henry Chalfant tarafından fotoğraflanmaya başlanmış ve 1984 yılında 'Subway Art' adlı çok ses getiren bir kitapta yayımlanmıştır. Birçok fotoğrafçı grafiti çalışmalarını belgelemiştir, ancak Martha Cooper'in antropoloji ve gazetecilikteki geçmişi onu diğerlerinden ayırmıştır. Fotoğraflarında; grafiti yazarlarının çalışma ortamını, bu dünyadaki sanatçıları ve bir bütün olarak altkültürü göstermiştir. Dondi, Cooper'ın ona eşlik etmesine ve bir metro aracını etiketleme sürecini belgelemesine ilk kez izin vermiş. Böylece yalnızca Dondi trenlerin üzerine yaptığı grafitiler ile uluslararası bir ün kazanmakla kalmamış, aynı zamanda grafiti uluslararası bir sanat hareketine dönüşmüştür.

Grafiti yazarı, tanınma ve saygı duyulma arzusuyla hareket etmektedir. MacDonald'a göre; "Şöhret, saygı ve statü, bu alt kültürün doğal olarak gelişen yan ürünleri değil, tek varlık nedeni ve bir yazarın burada olma nedenidir" (MacDonald, 2001, s.68).

New York şehri 1970'lerde grafiti ile tanıştığı dönemde, renkli harf biçimleri kendini şehrin duvarlarında ve trenlerin vagonlarının üstünde göstermeye başladığında, duvarlara aktarılan tipografinin gücü harf okunuşundan daha fazlası, bir iletişim biçimi olmuştur. Duvara yazı yazmak biçimsel bir deneyselliğe dönüşmüştür. Bu sanatsal hareket en başında "Grafiti ve Vandalizm" olarak tanımlanmıştır.

Grafiti alt kültürünün merkezinde "Stil Savaşları" yer almıştır. Bu savaş, en iyi 'tag'i veya grafiti çalışmasını kimin yapacağı ile ilgilidir. Bu da grafitinin evrimleşmesine sebep olur. Bubble stilinden günümüzde "stamp" olarak bilinen üç boyutlu grafitilere, oradan daha karmaşık olan "wild style"e doğru uzun bir yol alınmıştır. Grafiti çizerinin amacı bulunduğu bölgenin en iyi ve orijinal grafiti sanatçısı olmaktır.

Görsel. 3: Jean Michel Basquiat (<https://pierluigipiccini.it/wp-content/uploads/2015/07/p02wn2lp.jpg>, Erişim Tarihi: 20.11.2019)

Seçkinlerin grafitiyi sanat olarak kabullenmesi Jean-Michel Basquiat ve Keith Haring ile olmuştur. Onlar grafiti akımının sanatsal kurumları gibidir. J.M. Basquiat yani “Same Old Shit” (Aynı eski pislik) kelimelerinin kısaltılmasından oluşan SAMO anti materyalistik mesajlar içeren çalışmaları ile ünlenmiştir. Haring te New York sokaklarına sürünen bebek, piramit, tv gibi gündelik hayattan aldığı sahneleri kendi yalnız figüratif imgelerine dönüştürerek çizmiştir (Satıcı, 2009. s.21).

Görsel. 4: Keith Haring (<https://assets.sutori.com/user-uploads/image/4f7f082a-d008-4dd6-b354-fb6f2bbf5a8a/269aff481b6edd089fbf4a00813bb8af.jpeg>, Erişim Tarihi: 20.11.2019)

3.3. Post-Graffiti

Post-graffiti ve sokak sanatı, 1990'lı yılların sonlarında fark edilmeye başlanmıştır. Onlar da aykırı eğilimlere sahip olmakla birlikte yeni sanatsal teknikler ile yeni yönelimler ortaya koymuşlardır. Sokak sanatı ilk kez Blek Le Rat ve John Fekner gibi öncülerle 1980'lerin ortalarında gündeme geldiyse de ancak 1990' larda önem kazanmıştır. Sokak sanatıyla uğraşanlar un hamuru, yapışkanlar ve şablonlar gibi çok çeşitli malzemeler kullanmışlar, eserler, tıpkı grafitiler gibi yasa dışı yolla halka açık alanlarda icra edilmiş ancak sokak sanatında harflerden çok resimlere yoğunlaşmıştır (Farthing, 2014).

Shepard Fairey'nin OBEY Giant poster seferberliği ve Banksy'nin fare şablonları, figüratif ve font tabanlı eserler üretmeleri ile şablonlar sokak sanatındaki en yaygın tekniklerden biri haline gelir. Banksy ve diğer bazı sanatçıların eserlerinin hacmi ve diğer özellikleri göz önüne alındığında bu tekniğin uygulanması ve okunması daha kolay olmaktadır (Farthing, 2014).

Birçok post-graffiti sanatçısı, yerleşmiş grafiti tekniklerini daha yalın bir sanatsal estetikle birleştirmiş ve bu durum, grafitinin halk sanatı, metal işçiliği ve kaligrafi gibi geleneklerle iç içe geçmesini sağlamıştır. Barry Mac Gee gibi sanatçılar, sokak felsefesini galerilere taşıdıkları çalışmalar yaparak galerilerde sokağın enerjisini ve renklerini canlandırmaya çalışmışlardır. Ancak otuz yaşındaki grafitinin olgunlaşma çağına denk gelen post-graffiti hareketi yeni yönelimlere açık olmakla birlikte üslubun önemli kurallarına da sıkı sıkıya bağlıdır (Farthing, 2014).

Post-graffiti ve “graffiti büyük boyutlarda duvar resimlerinden, şablonlarla üretilip tekrar uygulanabilen daha küçük boyutlu çalışmalara, politik bir söyleme sahip olandan, gösterişli bir görsel biçime sahip olana, yasal olandan yasadışı olana kadar çeşitli formlar alabilir ve mesaj, cümle, slogan ve imgeler içerebilir. İfade özgürlüğünün hassas bir mesele olduğu gelişen demokrasilerde, sokak sanatı ve grafiti bastırılmış olana söz söyleme olanağı sağlar” (Balkır ve Kuru, 2016, s.1645).

Sokak sanatı, grafitinin Vandalizm kelimesi ile bütünleştiği bu dönemde, politik söylemleri kaleme aldığı yönü olmuştur. Grafitinin illegal kimliği, toplum ve yargının kalifiye bireyleri tarafından büyük bir baskı altında tutulmuştur. Post-graffiti ise kültüründeki vandalizmi daha planlı ve sistematik bir strateji içinde genel bir kitleye ifade edebilecek bir şekilde kendini ortaya koymuştur. Grafiti ve post-graffiti arasında çizgiyle çizilebilecek somut bir ayırım yapılamaz. Bir kısmı writer¹ olarak görülürken diğer kesim grafiti sanatçısı olarak ifade edilmiştir. Writerlar, genelde crew² olarak, mekanın karakteristiği ile ilgilenmeden sadece grafiti çizmek düşüncesinde olmuştur. Grafiti sanatçıları için ise durum biraz farklı olmuştur. Çalışmanın yapılacağı duvarın yapısından, mekanın geçmişine ve karakteristik özelliklerine kadar hesaplanmış bir grafiti aşaması gerçekleşmiştir. Sokak sanatçıları genel olarak daha konsantre ve fikirlere dayalı hareket etmişlerdir.

Estetiğin geri planda kaldığı post-graffiti de şablonlar, karakterler ve logolar ön plana çıkmıştır. Post-graffiti, grafiti alt kültürlerinde henüz keşfedilmemiş bir yol açmıştır. Ana akım teknikleri, stilleri, estetik ve taktiği bir araya getirirken post-graffiti “daha okunaklı olma” eğilimindedir. Haliyle daha büyük bir kitleye hitap edebilmektedir. Geleneksel grafitiye göre daha az ezoterik ve soyutlayıcıdır, alt kültürü ana kültürden ayıran özellikleri görsel anlatım felsefesiyle, wildstyle, tag, piece gibi geleneksel grafitinin çeşitliliklerini reddederken, özü mesajlara dayanmıştır.

Grafiti sanatçısı ve writer¹ın ortak sahip olduğu tek şeyin düz bir yüzey olduğu gerçeği sabittir. Grafiti ve post-graffiti aynı kent manzarasını ve kamusal alanı paylaşmıştır. Post-graffiti, halkın resim çektirmek, dokunmak izlemek istediği noktada geleneksel bir galeriye giriş bileti olmadan o eserlerin sunulduğu kamusal

¹ Writter: Grafiti sanatçısına verilen isimdir.(<https://www.bilgiustam.com/>)

² Crew: Genellikle birlikte çalışan grafiti sanatçıları için kullanılan, grup, ekip, mürettebat kelimelerinin İngilizce karşılığı olan kelimedir.

alanın bütününde ortaya çıkar. Grafiti kültüründen gelen writerların sanatçı kimliğine dönüştüğü platformu oluşturur.

Grafitinin tipografi kaynaklı geleneksel biçiminden sonra Keith Haring ve Jean Michel Basquiat ile grafiti kavramı post-grafiti ile hem kavram hem içerik bakımından daha entelektüel forma dönüşmüştür. Jean Michel Basquiat'ın writer olarak başladığı sanat yolculuğunda grafitinin kavramsal içerikli post-grafitiye evrilişi, sanatçıyı kısa sürede kült bir figüre dönüştürmüştür. Hiphop kültürünün vermiş olduğu grafitinin kült kalıplarını, yıkmış ve eylemlerini sanatsal faaliyetlere dönüştürmüş ve de fikirlerini tüm dünyanın benimseyeceği yeni bir akım haline getirmiştir.

3.4. Grafiti Stil, Figür Ve Teknikleri

Grafiti kendine özgü dil ve terimlere sahiptir. Farklı grafiti yazı tiplerini, stillerini, tekniklerini ve figürlerini tanımlamak için kullanılan birçok kelime ve deyim bulunmaktadır. Bunun yanı sıra grafiti dünyasında kullanılan bazı ifadeler ve kelimeler bölgesel özellik taşımaktadır, farklı şehirlerde ve ülkelerde farklılık göstermektedir.

Grafiti çalışmalarında sanatçının yaratıcılığına göre çeşitli stil (style) ve teknikler kullanılmaktadır. Stil ya da grafitide kullanımıyla style bir writerin tarzını oluşturur. Grafitide stil oluştururken, writerlar için tasarımda ve uygulamada orjinallik çok önemlidir ve stillerine uygun teknikler tercih edilmektedir.

Harflerin biçimsel deformasyonu ile oluşturulan stiller en yaygın olanlarıdır. Ancak kendisini Anti Style olarak adlandıran bir grup grafitide harf kullanmaya gerek duymazken, renkler ve şekillerle grafiti yaparlar.

Grafiti Stil ve Teknikleri:

3.4.1. Tag:

Bu en basit grafiti stilidir çünkü tek bir renkte ve sadece grafiti yazarının adıdır. Writerın etiketi temel olarak imzasıdır. Bir yazar bir crew ile ilişkiliyse, bazen crew adını veya sembolünü etiketlerine de koyar. Genellikle herhangi bir alanda ve her türlü aletle (sprey boya, çıkartma, kalem vb.) çok hızlı yapılırlar.

Tag, grafiti ve sokak kültürünün başlangıç evresi olması sebebiyle önemlidir. Writerların kamusal alanda kendini göstermek için kullandığı nicklerin (lakapların) duvarlara aktarıldığı imzalarlardır. Grafiti de kullanılan en basit ve hızlı teknik olup, writerlar bölgelerini sahiplenmek için her yere tag atarlar. Genelde keçeli kalem kullanılarak bazen ise sprey boya ile yazılan tagler zamanla grafiti camiasının genişlemesi ve rekabetinde artması ile estetik kaygı gütmeye başlayarak kendini geliştirmiştir.

Tagging kültürü 1960'larda başlamış ve 1971 Taki183'ün New York Times'da manşet olmasından sonra başlayan Urban Graffiti çılgınlığı ile ghetto ve banliyöler tamamen taglere bürünmüştür. Tag, grafitide writerların ilk yapmaya başladığı stil olması ve diğer stil ve teknikleri etkilemesi sebebiyle önemli görülmüştür. Her writer kendine özgü bir tag stiline sahip olmuştur. Bazıları "fat cap" denilen sprey boya başlıkları ile devasa imzalar atarken, kimileri ince çizgilerle milimalist imzalar veya "one line" denilen şekilde el kaldırmadan imzalarını yazarlar.

Görsel. 5: Tag örneği (<https://thegraffitibible.wordpress.com/graffiti-styles/>, Erişim Tarihi: 19.11.2019)

3.4.2. Throw up:

Tagging kültürü ile başlayan grafiti, zamanla farklı olma daha güzel görünme çabasına girmiştir. Grafiti çılgınlığının artması ile writerlar çoğalmış ve bölge savaşları başlamıştır. Ellerinde marker kalemler ile sokakları trenleri bombalayan writerlar tag stillerini geliştirip dış kontürler olacak şekilde spreylenmiş boya ile daha büyük işler ortaya çıkarmaya başlamışlardır.

Throw-up grafitiler mantık olarak tagler ile aynı olup nickler yine hızlı bir şekilde genelde oneline olmak üzere içi boş büyük harfler halinde duvarlarda kendini bulmuştur. Harf stilleri genellikle bubble veya stamp şeklinde birbirine geçecek şekilde olup, genelde iki renk kullanılarak yapılır. 1960 döneminde metro grafitisi olarak da tanımlanır.

Görsel. 6: Throw-up örneği (<https://thegraffitibible.wordpress.com/graffiti-styles/>, Erişim Tarihi: 19.11.2019)

3.4.3. Bombing:

Bu, hareketli hedefler (genellikle metrolar veya otobüsler) üzerinde uygulanan bir yazma stildir. Bombingin amacı, hareketli bir şekilde hedefe mümkün olduğunca grafiti uygulamaktır. Grafitinin kalitesi, miktarı kadar değerlidir.

Tag ve throw-up gibi illegal bir stili olan bombing, artık tagden sıyrılmış kendi karakterleri ile throw-up'ın daha gelişmiş halidir.

Bombing stiline throw-up'tan farkı, gölge efektleri ve renginde girmesi ile oluşan, daha uzun süren daha gösterişli ancak yine illegal çalışmalar olmasıdır. Bombinglerde zamanla writerların kendilerine özgü hayvan, animasyon karakterleri de duvarlara yansımaya başlamıştır.

Görsel. 7: Bombing örneği (<https://thegraffitiible.wordpress.com/graffiti-styles/>, Erişim Tarihi: 20.11.2019)

3.4.4. Piece (Masterpiece):

Başyapıttan kısa olan “piece” grafiti terimi, genellikle yetenekli ve deneyimli yazarlar tarafından boyanmış büyük, karmaşık, zaman alıcı ve emek yoğun bir grafiti resmini tanımlamak için kullanılır. Bir resmin grafiti parçası olarak düşünülebilmesi için en az üç renge sahip olması gerektiği kabul edilir, ancak 'piece' genellikle renk geçişleri, gölgeler ve üç boyutlu efektler içerir. “Piece” kelimesi de 'yazmak' anlamında bir fiil olarak kullanılır (Randal, 2014) (Görsel.8).

Görsel. 8: Piece örneği (<https://www.widewalls.ch/10-graffiti-terms/piece/>, Erişim Tarihi: 20.11.2019)

Gettolarda grafiti yarışı sürerken vandalizmin karşılığını legal grafiti almıştır. Writerlar birbirleri ile buluşarak veya yalnız başlarına izinli duvarlara daha estetik ve sanatsal nitelikte işler ortaya çıkarmaya başlamışlardır. Tag, throw-up, bombing gibi hızlı stillerin ötesinde günler hatta aylar süren büyük çalışmalar ortaya çıkmıştır. Yine diğer teknik ve stillerde olduğu gibi piecelerde de sanatçıların kendilerine ait tarz ve figürleri çalışmaların kime ait olduğunu anlamada yardımcı olur.

Günümüzde birçok ülke ve şehirde grafiti festivalleri yapılmakta ve sanatçılar piece çalışmalarını duvarlara yansıtmaktadır. İstanbul'da her yıl düzenlenen Meeting All Star adlı festivalde de farklı illerden ve ülkelerden birçok writer çalışmalarını sunmaktadır.

3.4.5. Wild Style:

Kelime olarak vahşi stil anlamına gelir. Harflerin birbirine geçtiği, karmaşık bir yazı stilidir. Okunması güç anlaşılabilir olan çalışmalardır. 90'lar döneminde king mertebesine kendini sokmaya çalışan writerların benimsediği en üst seviye olarak görülen stillerden biri olmuştur. Tipik bir tipografiden kaçan stilde renklerden öte harf karakterlerinin karmaşası göze çarpmıştır. Bu stil legal ve uzun süren çalışmalarda kullanılmıştır.

Görsel. 9: Wild Style örneği

(https://www.bilgiustam.com/resimler/2014/08/5504_wild_style_aciklamasinin_altina.jpg, Erişim Tarihi: 20.11.2019)

3.4.6. Semi Wild Style:

Karmaşık Wild style'a nazaran okunması daha sade olan bir yazı stilidir. Tipografi fazla deforme edilmeden ancak göze karışık gelecek şekilde deforme edilmiş ve sade renkler kullanılmıştır. Genellikle legal çalışmalarda görülen bir stil olmuştur.

Görsel. 10: Semi Wild Style örneği

(https://www.bilgiustam.com/resimler/2014/08/5504_semi_wild_style_aciklamasinin_altina.jpg, Erişim Tarihi: 22.11.2019)

3.4.7. Simple Style:

Harflerin daha okunabilir olduğu bir yazı stilidir. Tipografi karakteri bombing'e benzetilebilir ancak daha detaylı, görsel efektte sahip ve genellikle legal olarak çalışılan grafitilerdir (Görsel.11).

Görsel. 11: Simple Style örneği

(https://3.bp.blogspot.com/_czz_9nzdq7g/S2T30Z8jYYI/AAAAAAAAA3I/r4JC-pZ6dHg/s400/3816839908_1b5a0a4a46_o.jpg, Erişim Tarihi: 22.11.2019)

3.4.8. Bubble:

Bubble, belki de grafiti de en çok görülen stillerden biridir. Blok style'in aksine balonumsu bir tipografi oluşturur. Birbirine geçen veya üst üste binen çemberlerle oluşur. Uygulanış tekniği çok hızlı olduğu için illegal grafitilerde sıklıkla görülür. Kendi başına bir stil olduğu gibi, başka bir teknik veya stille yapılmış bir grafitinin renklendirme veya arka plan aşamasında da figür olarak kullanımı vardır. Yapılışı hızlı ve kolay bir stil olan bubble, tasarım anlamında diğer stillerden daha zordur. Genellikle kare ve köşeli kenarlardan oluşan harfleri yuvarlak hatların içine koymak zorlu ve deneyim isteyen bir tasarım süreci gerektirmektedir. Bu nedenle genellikle toy³ writerların bubble stilinde çalışmaları görülmemektedir.

³ **Toy:** Yeni ve çaylak diye adlandırılan graffitiler. (<https://www.bilgiustam.com/>)

Görsel. 12: Bubble örneği (<http://graffitiartnews.blogspot.com/2011/10/graffiti-art-bubble-amazing-font-bubble.html>, Erişim Tarihi: 22.11.2019)

3.4.9. Roll Up ve Rooftop:

Yapılacak grafitiler her zaman kol mesafesinde veya iskele kurulacak nitelikte olmayabilir. Yine her zaman grafitilerde spreyci boya kullanmak da mümkün olmayabilir. Uygulamanın yapılacak yüzeyin konumu ve yapısı farklı teknikler geliştirilmesine neden olmaktadır.

Roll up, bir rulo yardımı ve plastik boya ile yapılan illegal grafitilerdir. Roll up grafitiler boyama kolaylığı açısından daha sert, düz karakterli bir tipografi içerir ve bu teknik ile ortaya çıkan çalışmalar, stil olarak blok grafitiye benzemektedir. Roll up tekniği genellikle çok büyük duvarlar, bina yüzeyleri, gemi yüzeyi, ulaşılacak köprü ve geçitlerin ayaklarında kullanılmaktadır.

Görsel. 13: Roll up tekniğinde Rooftop örneği
(<https://i.ytimg.com/vi/niFh0XJ1ekw/hqdefault.jpg>, Erişim Tarihi: 22.10.2019)

Kamusal alanda grafitiler genel olarak ara sokaklar, toplu taşıma ve bağlantı istasyonları gibi alanlarda görülmektedir. Sokak duvarına yapılan bir grafitinin hem izleyici hem de rakip writerlar tarafından görülme olasılığı, önünden geçilmesi ihtimali kadardır. Rooftop grafitiler ise tam tersi bütün şehre hitap eden ve büyük binaların çatılarına çıkılarak yapılan büyük çalışmalardır. İlegal yapılması ve büyük olması sebebiyle genellikle roll up tekniği ile yapılırlar. Roll up tekniği ve rooftop graffiti çalışmalarına, İstanbul'a da birçok eser bırakan dünyaca ünlü IUP (Görsel.13) grubunun uygulamaları verilebilir.

3.4.10. Abstract:

Graffiti sanatında "abstract" (soyut) terimi, geleneksel nesnelere, formları ve figürleri tasvir etmekten kaçınmayı ifade eder. Abstract stilde ana amaç okunabilirlik değil, her parçanın görsel mükemmeliğidir. İzleyicilere hitap eden mesaj veya yazı yoktur. Bunun yerine, dinamik ve dengeli parçalar oluşturan görsel öğelerin birleşimine ve uyumuna vurgu yapılır. Genellikle tuval üzerine yapılan grafitilerdir ve sanki sokak duvarından alıntıymış görüntüsüne sahiptir.

Görsel. 14: Abstract Örneği

(<https://inzoneanderson.weebly.com/uploads/1/6/9/6/16963302/952491063269050205-my-post-1.jpg>, Erişim Tarihi: 22.11.2019)

3.4.11. 3D:

Gölge, ışık, perspektif gibi unsurların daha çok dikkat çektiği üç boyutlu çalışmalardır. Genellikle çok ileri seviye sanatçıların yaptığı çalışmalar olup tasarımları bilgisayar ortamında yapılmaktadır.

Görsel. 15: 3D örneği

(https://www.bilgiustam.com/resimler/2014/08/5504_3d_style_aciklamasinin_altina.jpg, Erişim Tarihi: 22.11.2019)

3.4.12. Block Style:

İllegal olarak yapılan çabuk bombing stilli çalışmaların bir türüdür. Basic stil olarak geçen block style, kare ve dikdörtgenlerden yığma bir yapı, görünümü veren grafiti stilidir. Blok grafiti genellikle hızlı bir şekilde illegal yapılan, köprü altları ve beton yapılarda bol miktarda görülmektedir.

Görsel. 16: Blok Style örneği

(https://www.bilgiustam.com/resimler/2014/08/5504_block_style_aciklamasinin_altina.jpg, Erişim Tarihi: 22.11.2019)

3.4.13. Free style:

Grafiti çalışmaları genel olarak duvara aktarılmadan önce sketchbook(blackbook) üzerinde çalışılır. Sanatçı kendi tipografisini blackbook ve wall piecelerde yapmış olduğu çalışmalarla geliştirir. Yazı stili dışında renklendirme ve background çalışmalarının da provaları vardır. Ancak freestyle grafiti o an sanatçının kendisinin oluşturduğu, önceden tasarlanmamış, serbest stilli çalışmalardır.

Uygulama Teknikleri:

3.4.14. Stencil:

İki boyutlu bir malzemenin istenilen formda kesilmesi ve sprey boya ile duvara uygulanmasından oluşan bir şablon tekniğidir. Stencil, sokak sanatı ve grafitiyi birleştiren en önemli tekniklerden biri olmuştur. Genelde düz yazı, portre veya figürleri içeren ve illegal olarak çalışılan bir teknik olmuştur. Tagging kültüründen yola çıkılmasına rağmen resimsel ve ikonik yazı olması özelliği ile sıradan bir tagden daha fazla bilgi iletilebilmektedir. Kolay hazırlanabilir ve seri üretim mantığında üretildiği için tam bir propaganda aracı olduğu söylenebilir.

Görsel. 17: Stencil Örneği (<https://www.sortiraparis.com/arts-culture/exposition/articles/184407-exposition-banksy-au-musee-du-graffiti-a-paris-le-1er-juin-2019>, erişim tarihi: 22.11.2019)

“Ticari logoların pırlıtsını yitirmesi ile şehirler yeni bir işaretler ve logolar dünyası ile karşılaşmaya başlıyor. Bunlar grafiti sokak işaretleri ve logolarıdır. İnsanın dünyadaki iz bırakma itkisini bir yansıması olarak kişiselliğın bir sembolüdür. Eğer bir logo ya da tag yeterince zamanda çoğaltılabilirse, o bölgede yaşayan insanlar tarafından fark edilebilir olur. Ardından sosyal ve doğal şehir manzarasının bir parçası olur ve hafızalara yerleşir. “Obey Giant” örnek olarak ilginç bir duruma temas etmektedir” (Aktaran: Satıcı, 2009, s.58-59).

3.4.15. Sticker:

Sticker writerların yapışkan bir kağıt üzerine baskı veya elle boyama şeklinde seri olarak ürettikleri ve genelde görüş mesafelerine yakın toplu taşıma araçlarına, telefon kulübelerine, direklere, iç mekanlar veya buna benzer yerlere yapıştırmak için hazır tuttıkları avuç içi kadar çalışmalardır. Bu stickerlarda 'Hello my name is' yazısı yer almaktadır. Bazı writerlar bu metnin altına kendi taglerini atarken, bazıları ise bombing veya karakterlerini çizmişlerdir. Herkes tarafından uygulayabilir, ufak ama sayıca çoğalabilen etkili bir propaganda aracı olmuştur.

Görsel. 18: Sticker örneği (<https://metroparkusa.wordpress.com/2010/06/17/hello-my-name-is/>, Erişim Tarihi: 23.11.2019)

3.4.16. Poster:

Grafiti sanatçılarının, önceden kağıtlar üzerine çalışmış oldukları grafitileri tutkal veya yapıştırıcı yardımıyla sokaklara uygulamalarına poster grafiti denilmektedir. Günümüzde poster tekniği daha çok sokak sanatı için kullanılmakta olup Türkiye’de çok fazla örneği görülmemektedir. Genellikle illegal olarak çalışılan bir teknik olmuştur. Poster, sokak sanatında farklı disiplin ve politikaların birbirine geçmeye başladığı alanın başlangıcı denilebilir.

Görsel. 19: Poster Örneği

(https://ekladata.com/zy9A4xfgN3_Zrlnunyg38qwG9Mo@440x293.jpg, Erişim Tarihi: 23.11.2019)

3.4.17. Mozaik:

Seramik malzemedен oluşan bütünde grafiti görselinin ortaya çıkarıldığı bir tekniktir. Mozaik tekniği, abstract stili olarak görünen çalışmaların yanı sıra sokak sanatında illegal olarak fazlasıyla görülmektedir. Legal olarak çalışılan mozaik formlarında tipografik grafiti kullanılırken, illegal çalışmalarda writerlar genellikle karakter ve figürleri önceden mozaik tekniğinde üreterek, tag veya bombing gibi hızlı bir şekilde sokaklara yerleştirmişlerdir.

Görsel. 20: Mozaik Örneği (<https://deansunshine.com/invader-spotting-tokyo/>, Erişim Tarihi: 24.11.2020)

Stil Tasarımında Kullanılan Unsurlar ve Figürler:

3.4.18. Kral Tacı Figürü ve King Rütbesi:

Sokaklarda varoluş yarışı taglerde bazı özel figürlerin doğmasına sebep olmuştur. Bazı taglerin üzerinde bulunan kral tacı figürü “ben bu bölgenin en iyisiyim” anlamındadır. Ok figürü gibi estetik ve hareket katma amaçlı da kullanılan taç figürünün bir diğer eş anlamlısı da nicklerin başına gelen “king” lakabıdır. Taçtan farklı olarak bu bir rütbedir ve grafiti sanatçısına diğer writerlar tarafından armağan edilmiştir. Bu rütbenin verilış ritüeli, hak eden sanatçının adı kullanılarak diğer writerların duvara onun lakabı ve başına king yazısı koyulmuş bir grafiti yapımlarıyla olmuştur.

Görsel. 21: King Rütbesi örneği (<https://www.widewalls.ch/10-graffiti-terms/king/>, Erişim Tarihi: 24.11.2019)

King Robbo ve Banksy arasında düzenlenen bir grafiti savaşında savaş alanı olan Londra duvarının parçası üzerinde, Robbo Takımı tarafından boyanmış bir grafiti, king rütbesini özetlemektedir (Görsel.21).

Görsel. 22: Kral Tacı Figürü örneği (<https://jacquelinemhadel.com/2015/01/09/london-brighton-graffiti-king-robbo/>, Erişim Tarihi: 24.11.2019)

3.4.19. Melek Figürü:

Grafitide 'melek' figürü, yaygın olarak vefat eden ünlü ya da saygı duyulan bir grafiti yazarı ile ilgili kullanılmaktadır.

Görsel. 23: Melek Figürü örneği (<https://www.widewalls.ch/10-graffiti-terms/angel/>, Erişim Tarihi: 25.11.2019)

Bu uygulamanın en dikkati çeken örneği Banksy'nin hareketli bir tren tarafından trajik şekilde ölen grafiti yazarı Ozon'un anısına yaptığı çalışmadır (Randal, 2014) (Görsel.23).

3.4.20. Ok Figürü:

Ok hemen hemen bütün grafiti stillerinde en çok görülen figürlerden biri olmuştur. Ok genelde giriş, çıkış ve yön belirtmek için kullanılan bir ikondur. Grafitide ise oklar, harfleri birbirine bağlamak için kullanıldığı gibi genellikle tag veya grafitinin bütününe hareket vermek içinde kullanılmaktadır. Bir ok, izleyicinin gözlerini belirli bir yöne yönlendirir. İleri geri hareketler ve daireler çizen oklar çalışmanın içinde derinlik ve ritim duygusu vermektedir. Bir okun varyasyonları ve tasarım olanakları sınırsız olduğu söylenebilir. Tüm şekil ve boyutlarda ok çizilebilir; kalın ve tıknaz veya uzun ve cılız, sivri veya kare, tek veya çoklu uçlu ok, organik olarak akışı takip edebilen ok gibi birçok örneği görülebilir.

Görsel. 24: Ok Figürü örneği (<https://wallhere.com/tr/wallpaper/1125590>, Erişim Tarihi: 25.11.2019)

3.5. Disiplinlerarası Bağlamda Grafiti Uygulamaları

Çalışmalarında grafitinin stilleri, figürleri ve tekniklerine yer alan sanatçılar:

3.5.1. Shepard Fairey: Sanatçının çalışmaları pop art, grafiti, ticari sanat ve Marksist teori unsurlarını birleştirirken, dünya çapında müze ve galerilerde sergilenmiştir. Aynı zamanda grafik tasarım ve imzasının bir marka haline dönüştüğü kıyafetleri ile de tanınmaktadır. En tanınmış çalışması, bir seçim kampanyası dahilinde yapmış olduğu, Barrack Obama'nın portresini içeren “HOPE” (UMUT) posteridir (“About Shepard Fairey”, 2008, 5.paragraf).

Shepard Fairey, poster tekniğinin yayılmasında etkili olan ilk grafiti sanatçıları arasındadır. İlk stencil çalışmasını, Andre Greg isimli ünlü bir güreşçinin, yüksek kontrastlı bir fotoğrafına, içeriği olmadan ve izleyiciyi şaşırtmanın temel amaç olduğu “OBEY” (İtaat Et) kelimesi ile bir mesaj eklenerek, hazırlamıştır. “Sanatçı bu çalışmasını “fenomenoloji deneyi” olarak tanımlamıştır. Bu çıkartmaları ücretsiz olarak dağıtmaya başlamıştır. Bunlar çağdaş popüler kültürün bir simgesi haline gelmiştir. Aynı temanın farklı versiyonlarını yapmış ve sergilerde, afişlerde, tişörtlerde, kaykay baskılar için desenlerde ve başka yerlerde kullanılmıştır” (Pashayeva, 2018, s.44) (Görsel.25, Görsel.26).

Görsel. 25: Fairey Shepard, Poster (<http://yoytodoelmundo.blogspot.com/2017/02/el-arte-urbano.html>, Erişim Tarihi: 20.11.2019)

Görsel. 26: Fairey Shepard, Poster (<https://discentia.blogspot.com/2017/>, Erişim Tarihi:19.11.2019)

3.5.2. Hozoi: Grafiti ile 1988 yılı itibariyle tanışan Fransız kökenli sanatçıdır. Bir Firmanın desteğiyle motosiklet ile çıktığı grafiti turunda ve Senegal’de bulunduğu sırada, kırık seramik (fayans) parçalarıyla mozaik grafiti çalışması yapmıştır.

Hozoi’nin, grafiti, heykel ve metal işlerinden oluşan çalışmaları bulunmaktadır. Bu eser, seramik ve grafitiyi ilişkilendirmesi bağlamında önem taşımaktadır. Yaptığı geleneksel grafiti eserine benzeyen mozaik duvar resmidir (Bızarrebeyondbelief, 2014) (Görsel.27).

Görsel. 27: Hozoi, Mozaik (fayans kırıkları) Tekniği
(https://66.media.tumblr.com/04393742020e3954b4b5695fdf51242d/tumblr_mmtymt3Zr01qzvks3o2_1280.jpg, Erişim Tarihi: 20.10.2019)

3.5.3. Add Fuel (Diogo Machado): Fuel, Portekizli görsel sanatçı Diogo Machado'dur. Çalışmalarında Portekizce adı 'Azulejo' olan seramik karolarının sanatsal dilini yeniden yorumlamaktadır. Vektör tabanlı tasarımları ve şablon tabanlı sokak sanatı müdahaleleri, geleneksel karo tasarımına yeni bir kentsel yorum sunmaktadır. İncelendiğinde, grafiti karikatür stili illüstrasyonları, etkileyici, karmaşıklık ve ustaca detayları dikkati çekmektedir (Donna, 2017).

Çalışmalarında; “simetrik tekrarlardan oluşan denge ve uyum, trompe l'oeil⁴ gibi görsel yanılsamaların katmanları ve tekniklerinin oluşturulması, çok katmanlı desenli kompozisyonları, izleyicinin algısı ve (çoklu) yorum olasılıkları ile oynayan şiirsel bir ritim üretmektedir” (Fuel, (t.y.)) (Görsel.28).

⁴ **Trompe l'œil** gözü yanıltan illüzyonist resim. .(https://tr.wikipedia.org/wiki/Trompe_l%27oeil

Görsel. 28: Add Fuel, Stencil Tekniği (http://www.kkkc.lt/file/IMG_0497_1_3.jpg, Erişim Tarihi: 20.09.2019)

3.5.4. Zedz: Avrupa'daki mevcut bağımsız kamusal sanat hareketinin öncülerinden olduğu gibi, üç boyutlu grafiti hareketinin de önde gelen isimlerindedir.

Zedz'in erken çalışmaları, kübik formlardadır ancak radikal bir yenilik de içermektedir. Harf formlarını kıvrılana kadar büküp kaydırmış veya kendi üzerine katlanmış olup bu yöntemle uzaysal bir mekanda yer alan oldukça etkili forma uygun yazı geliştirmiştir.

Çalışmalarının üç boyutlu olması sebebiyle, bir duvarın fiziksel sınırıyla uzun süre sınırlı kalamamış, eserlerini sanal ve mimari alana taşımakla değişimi başlatmıştır. Sanatçı Delta ve mimar Marc Maurer ile DMZ adlı çalışma grubunu oluşturmuştur. Bilgisayar ortamında ürettikleri tasarımlar sonucunda, mimariyle ilişkilendirilmiş bir grafiti geliştirmiş; binalar taglenmemiş, kendisi bir tag şeklinde geliştirilmiştir. Yeni karma biçimde, mimari ve grafiti eşit paydada ortaklar olmuşlardır.

Bu yeni eğilim sonrası, içinde kendi adının gizlendiği, üç boyutlu, karmaşık kamu heykelleri üretmeye devam etmiştir. Zedz'in eserlerinde De Stijl sanat

hareketinin etkisi kendini göstermiş, düzlemleri ön plana çıkarmıştır (Schacter, 2013, s.195-196).

"Comma art city project" çerçevesinde, dinlenmek veya farklı aktiviteler yapmak için kullanılabilir bir grafiti tasarlamıştır (Rossi, 2011) (Görsel.29).

Grafiti uygulamalarının kullanım kapsamını genişleten önemli bir sanatçı olduğu görülmektedir. Grafiti içerikli ancak daha güncel anlatımlardan faydalanmıştır.

Görsel. 29: Zed, Grafiti entelasyon (The World Atlas Of Street Art And Graffiti, Schacter Rafael, Fekner John, 2013, Yale Üniversitesi Basımı, Londra: 194, Erişim Tarihi: 22.11.2019)

3.5.5. Jan Wöllert ve Jörg Miedza; Işık Graffitisini 2007 yılında yaratıcıları Jan Wöllert ve Jörg Miedza olan Alman sanatçılar tarafından keşfedilmiştir. Bu tarih itibariyle de sokakların yeni modası olmuştur (Görsel.30).

Işık graffiti (ışıkla boyama/light graffiti), fotoğraf makinesinin pozlama süresini geciktirme yöntemi ile gerçekleştirilen bir performans sanatıdır. Işık kaynağı olarak havai fişek ve meşale kullanılsa da sıklıkla led ışık kaynakları tercih

edilmektedir. Her ortam ve nesne üzerine çizim yapılabilir (Yılmaz, 2019, s.250).

Fotoğraf sanatçısının muhayyilesini ortaya koyduğu teknik olarak açıklanabilir. Bir yüzeyde sabitlenmediği için de yasalır.

Görsel. 30: : Jan W. ve Jörg M., Işık Grafiti
(https://m.io.ua/img_aa/medium/0612/29/06122909.jpg Erişim tarihi: 20.10.2019)

3.5.6. Peeta: Peeta'nın bir grafiti yazarı olarak tamamen farklı bir bakış açısına sahip olduğu söylenebilir. Heykel tasarımı alanındaki eğitimi, üç boyutlu tasarımlar yaratmasına olanak sağlamıştır. Sanatçı, heykel, tuval yanı sıra duvar çalışmalarını üretmiştir (Edwards, 2018) (Görsel.31).

Grafitinin ve soyut sanatın öğelerini duvarlarda resimsel çalışmalar yapmak amacıyla bir araya getirmekte ve illüzyona sebep olan görselleri oluşturmaktadır (Lasane, 2019) (Görsel.31).

Görsel. 31: Peeta, Yüzeyde Derlemeler (<http://peetagraffiti.blogspot.com/2011/04/>, Erişim Tarihi: 20.10.2019)

Görsel. 32: Peeta, Grafiti (<https://www.thisiscolossal.com/wp-content/uploads/2019/07/1906-SWK-PEETA-8010.jpg>, Erişim Tarihi: 20.10.2019)

Peeta, 1993 yılından bu yana grafiti sanatı ile uğraşmaktadır. PVC heykellerini dijital ortamda üç boyutlu olarak tasarladıktan sonra iki boyutlu plakalar halinde

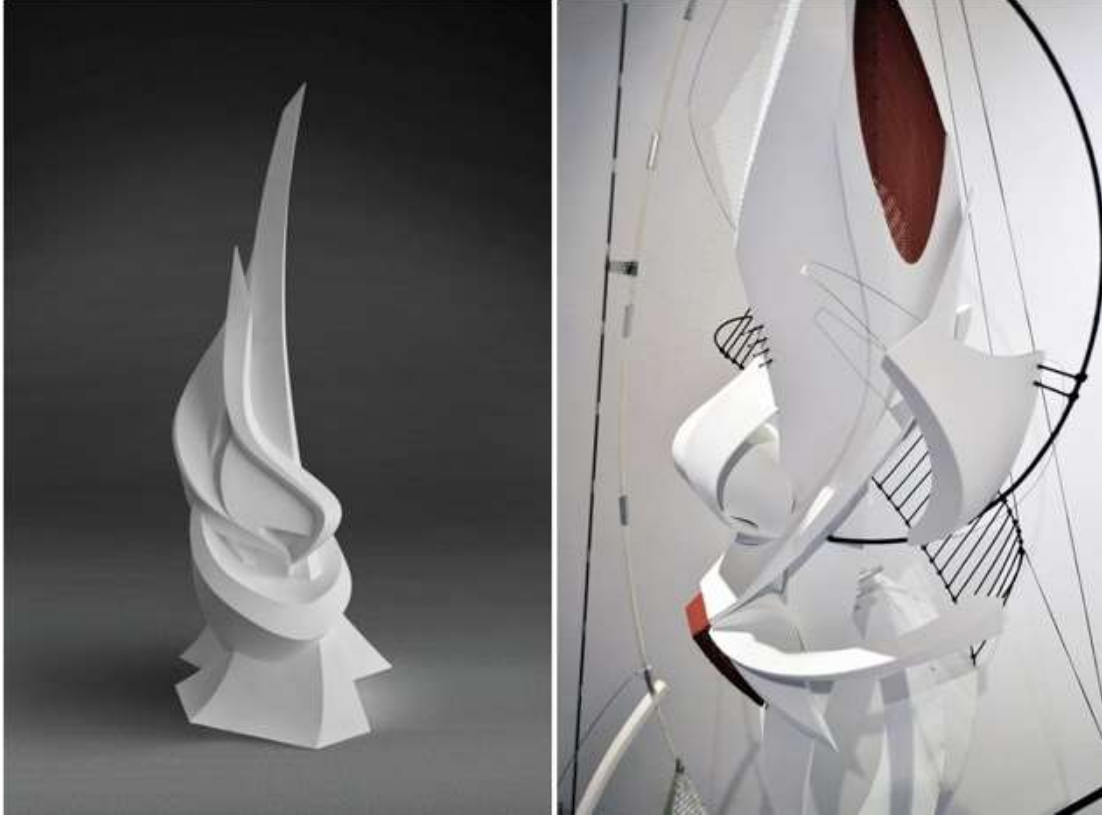
hazırlamakta ve bunları birleştirerek üç boyutlu forma dönüştürmektedir. Fibergals, PVC ve bronz döküm tekniği kullanarak oluşturduğu heykelleri bulunmaktadır (www.peeta.net/about/) (Görsel.33).

Görsel. 33: Peeta, PVC Grafiti heykel

(<https://blog.globalstreetart.com/post/28618359525/peeta>, Erişim Tarihi: 20.10.2019)

Graffiti'yi gerçek bir üç boyutlu deneyime götürmek önemli bir farklılıktır. Ancak bu tarz çalışma yapan pek fazla sanatçı bulunmamaktadır. Bunun sebebi ise; büyük olasılıkla, heykel olarak grafiti yazılarının başarılı bir şekilde uygulanmasındaki, malzeme ve yerleştirilmesindeki zorlukları içeren oldukça karışık bir form olmasında yatmaktadır. Bununla birlikte yine de estetik ve stilin temel yapılarını korumaktadır ('5 Graffiti Sculptors You Should Know', 2018).

Görsel. 34: Peeta Heykel Graffiti (<https://www.widewalls.ch/artist/peeta/>, Erişim Tarihi: 20.11.2019)

3.5.7. Nancy Kubale: Nancy kubale, seramik ve mixed medya sanatçısıdır. Akademik olarak çeşitli üniversitelerde moda, seramik ve heykel eğitimi almıştır.

Seramik figürlerini stoneware kil ve elle şekillendirme yöntemiyle üretmekte olan sanatçı çalışmalarında; Yunan ve Roma heykelleri, Katolik heykel, Kentsel, Güneyli sanatlarından etkilendiğini belirtmektedir. Uyguladığı graffiti, tagging (etiketleme) ve metin özü sağlayan unsurlardır (<https://www.nancykubale.com/words>) (Görsel.35, Görsel.36).

Görsel. 35: Nancy Kubale, Seramik Üzerine Dekor Olarak Grafiti
 (https://i.etsystatic.com/11392342/r/il/8c96ce/2092082200/il_1588xN.2092082200_srw.jpg, Erişim Tarihi: 20.10.2019)

Görsel. 36: Nancy Kubale, Seramik Üzerine Dekor Olarak Grafiti
 (https://www.charlottecontemporary.com/images/artist_images/Kubale_web/Kubale_thumb.jpg, Erişim Tarihi: 20.10.2019)

3.5.8. Roberto Lugo: Sanatçı çalışmalarını; eşsiz ve değerli niteliğiyle porselen ile toplumsal konuların; ırka dayalı mağduriyet ve yoksulluğun acımasız gerçekliğiyle birleştirilmesi olarak açıklamaktadır. Porselen ürünler bu tür konular içerecek şekilde boyamıştır. Güçlü ifadeler içeren pek çok öykü anlatmaktadır. Bilinçlendirmek amacıyla duygulara dokunmak zorunluluğunu hissetmiştir (<http://ceramicartista.altervista.org/roberto-lugo/>) (Görsel.37, Görsel.38).

Görsel. 37: Roberto Lugo, Porselen, Grafiti
 (<https://i.pinimg.com/236x/0c/cb/eb/0ccbeb6bed0bce3badd4e634e3e842d1--overcoming-adversity-antique-hardware.jpg>, Erişim Tarihi: 18.09.2019)

Görsel. 38: Roberto Lugo, Porselen, Grafiti (<https://ceramicartsnetwork.org/wp-content/uploads/2017/07/Lugo40cooler.jpg>, Erişim Tarihi: 18.09.2019)

3.5.9. Zvi Belling ve Prowla: Grafiti yazı karakterlerini mimari ile birleşik bir biçimde ilk olarak kullanan sanatçılardır. Çalışmalarında mimari yüzey yerine, mimarının kendisini malzeme olarak kullanarak, eşi olmayan bir grafitiyi ortaya çıkarmışlardır. Melbourne'da bulunan mimarlık firması, seçtikleri grafiti çalışmasının

bir binanın duvarına uygulanmasını planlamış olup, tasarım betondan hazırlanarak uygulanmıştır. Grafiti ve duvar son derece uyumlu bir şekilde bir araya getirilmiştir ('A Building with Built-In Graffiti', 2015).

Grafiti, çoğunlukla sokaklardaki yıpranmış bina duvarlarına uygulanırken, Melbourne evi inşaatının başlangıç aşamasında, writer Prowla ile Mimar Zvi Belling tarafından tag(etiket) lanmıştır. Bölgenin grafiti writer'ı Prowla, kendisinden talep edilen wild style ile bir tasarım hazırlamıştır. Binanın dış kısmındaki ön duvara, "HIVE"(kovan) kelimesi betonarme harflerle işlenmiştir (Meinhold, 2012) (Görsel.39).

Görsel. 39: Zvi Belling ve Prowla, Mimari Grafiti (<https://inhabitat.com/wp-content/blogs.dir/1/files/2012/06/Hive-Apartment-ITN-Architects-lead.jpg>Erişim Tarihi:20.10.2019)

4. BÖLÜM: GRAFFİTİ UYGULAMALARI: ÜLKELER / ŞEHİRLER

4.1. Türkiye: İstanbul

Türkiye'de grafitinin başlangıcı 1980'lerin ortalarına denk gelmektedir. 1990'ların başlarında gurbetçi Türklerin de etkisi ve Hip Hop kültürünün başlamasıyla yaygınlaşmıştır. 1990'ların sonlarında dikkat çekmeye başlayan, post-grafiti ve sokak sanatı estetiği ve 2000'lerdeki biçimler; 2010'lar civarı dönemdeki Türk sanatında kendini göstermiş olup, dünyaya oranla henüz gelişme aşamasındadır.

“Türkiye'nin kısa grafiti tarihi, onun kendine özgü bir tarz oluşturmasını engellemiştir. Bu durumun temel nedenlerinden biri, Hip Hop ile grafitinin özellikle aileler ve toplumun geleneksel önyargılarından dolayı dışlanması ve bundan ötürü grafitinin bir sanat olarak kabul görmeyişidir. Gerçekten de, Türkiye'de mevcut grafiti topluluğu özellikle İstanbul, Ankara ve İzmir'de yoğunlaşmıştır” (Çakır, 2015, s.21).

İlk zamanlarda yazıcılar, Sirkeci ve Halkalı gibi tren garlarında grafitilerini sergilemiştir. Bugünlerde ise Beyoğlu sokakları ile Tünel, Cihangir ve İstiklal Caddesi'nin ara sokaklarının duvarlarında grafiti, stencil ve mural örneklerine çoğunlukla rastlanmaya başlanmıştır (Güneş, 2009, s.8-9).

Türkiye'deki grafiti sanatı bazen bir grup bazen de bir sanatçının yaptığı sokaklarda veya kamuya ait diğer mekânlarda boy göstermektedir. ‘Wicx’, ‘Nuka’, ‘EskReyn’ ‘Max’ ‘Acil Sanat’ gibi grafiti sanatçıları İstanbul'da, Blockfactory ve 1TURK gibi gruplar Ankara'da grafitinin gelişimine katkı vermektedir (...) Türkiye'nin ilk grafiti sanatçılarından olan Turbo'nun ve Cope'un yaptığı grafitiler İstanbul'un çeşitli mekânlarında boy göstermektedir (Bülbül, 2017, s.338).

4.1.1. Turbo: 12 yaşındayken grafiti ile tanışmış olan Turbo Türkiye'de bilinen ilk writer olduğu söylenebilir. Grafiti oluşumunun temel taşı olarak gösterilen Turbo 1990'larda “Blue Jeans” dergisinin de editörlüğünü yapması sebebiyle bu kültürü genç kesime en iyi şekilde aşlamıştır. İlk grafitisini 1985'de yapan Tunç Dindaş, bu bu tarihlerde henüz ülkede grafitiye dair herhangi bir iz olmadığını vurgulamaktadır.

Görsel. 40: Turbo (Tunç Dindaş)

(<https://pbs.twimg.com/media/DBunKifXUAQnJjU.jpg>, Erişim Tarihi: 25.11.2019)

80'lerde üretmeye başlayan grafiti sanatçısı, o dönemlerde Türkiye'de spreyci boya ve teknik malzeme bulunmaması nedeniyle bir süre sadece eskiz çalışıp sokakları marker kalemler ile etiketlemiştir (tag). Ekibinde birçok ülkeden grafiti yazarları bulunmakta ve crew olarak S2K(Shot 2 Kill) etiketini kullanmaktadır. Gurubun bu ismi seçme nedenlerinden biri, “duvara o kadar odaklandık ki artık mermi tabancadan çıktı” mesajını vermektir (Cansoylu, 2016).

Görsel. 41: Turbo Grafiti örneği (<https://www.fatcap.com/graffiti/185569-turbo-istanbul.html>, Erişim Tarihi: 08.10.2019)

Turbo'nun grafiti stilini tipografik olmaktan çok marker ile yazılmış bir etiketin (tag) büyütülmüş hali olan kaligrafik bir form olarak tanımlayabiliriz.

4.1.2 Omeria: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi mezunu olan Ömer Başol, Boyalı Eller grafiti grubuna mensuptur.

Görsel. 42: Omeria Graffiti örneği (<https://www.fatcap.com/graffiti/194929-omeria-istanbul.html>, Erişim Tarihi: 15.11.2019)

Çalışmalarını; “İlk zamanlarda yazı karakterini yansıtıyordum. Zamanla takipçilerimden çizim yapmam konusunda öneriler aldım. İnsanlar karakter çizimlerine daha çok önem veriyor. Sosyal medyada paylaşımları avantaj haline getirdi” (Sezer, 2016, s.105). şeklinde tanımlamaktadır.

Görsel. 43: Omeria Graffiti örneği (<https://www.fatcap.com/graffiti/189767-omeria-istanbul.html>, Erişim Tarihi 20.11.2019)

Graffiti çalışmalarından uzun bir süre önce tipografiyi çıkarıp tamamen karakterler üzerine yoğunlaşmış Omeria'nın çalışmalarında, illüstrasyon stilinde çizilmiş karakterler görülmektedir. Grafitilerinin birçoğunda spreylere boyalı çizimleri görüldüğü gibi sonrasında boya kutusunu duvarlarında ana figür haline de dönüştürmüştür.

Görsel. 44: Omeria Mural Grafiti örneği (https://www.istanbulgercegi.com/kadikoy-sokaklari-muralla-renklendi_173556.html, Erişim Tarihi: 21.11.2019)

4.1.3. Semi: Türkiye’deki en eski grafiti sanatçılarından biri olan Olcay Kılıç çalışmalarına 1996 yılında başlamıştır. Semi tag’ini kullanan sanatçı OK Crew (Ottoman Kids) grubunun kurucularındandır. Diğer sanatçıların stil, figür ve karakterleri arasında Semi’yi ayıran, batı ve Türk kültürünü yorumladığı çalışmalarıdır.

Görsel. 45: Semi Kaligrafi Grafiti örneği
(<http://streetartfromturkey.blogspot.com/2008/11/semi-ok-ottoman-kids.html>, Erişim Tarihi: 22.11.2019)

Türk kültürünü yansıtmak üzere tasarımlar yapan Semi OK’un 3D stili yanı sıra arapça ve hat stilinden esinlenerek yaptığı grafiti çalışmaları bulunmaktadır.

Görsel. 46: Semi Grafiti Örneği,

(<https://www.facebook.com/graffitiyapan/photos/a.229122103896663/229578603851013/?type=3&theater>, Erişim Tarihi: 22.11.2019)

4.2. İsveç: Stockholm

1980'lerin başında Hip Hop kültürünün İsveç'te kendini göstermesi ile grafitinin temelleri atılmış ancak, İsveç televizyonunun New York'un Hip Hop ve grafiti kültürü hakkında yayınladığı, Style Wars (1984) gibi birçok belgeye kadar yani 1984'e dek gerçek etki ortaya çıkmamıştır. Bunda o tarihlerde İsveç'te sadece iki televizyon kanalı bulunmasının ve bu filmlerin yüz binlerce genç tarafından izlenmesinin de önemli bir etkisi olmuştur (Schacter, 2013, s.222).

İlk nesil grafiti yazarları genellikle işçi ve orta sınıftan banliyölerde yaşayan çocuklardır. 1983-87 arasında en ünlü sanatçılar; Baze, Zip 17, Merley, Zack, Snow, Amen, Wackman ve RMCA gibi ekiplerdir. Zappo'nun "Crush The War" (Görsel.47) isimli çalışması 1986 da yapılmış grafiti sanatının en gelişmiş ilk örneklerindedir. 1980'lerin sonlarından 1990'ların başına kadar olan dönem, klasik İsveç grafiti dönemi olarak adlandırılabilir (Schacter, 2013, s.222).

Görsel. 47: Crush The War, Zappo, 1986, Stockholm
(<https://www.fria.nu/artikel/19021>, Erişim Tarihi: 22.11.2019)

Stockholm'de ortaya çıkan diğer bir kavramsa “Çirkin-Güzel” grafiti olmuştur. Daha hızlı ve spontan bir görüntü oluşturarak ortaya çıkan diğer stillerden daha baskın, aynı zamanda da farklı bir eğilim olarak kendini göstermiştir. İsveç'in kuzeyinden Stockholm'e taşınan bir ekip olan NG (Norrlands Guld: Ribe, Ikaroz, Slak, Deepo, Moer) bu gelişmede önemli bir yere sahiptir. İsveç'in grafiti politikası katı yasalar ve gözetim kararıyla birlikte, sergilerin ve yasal duvarların kapatılmasını da içermektedir. Belki de Avrupa genelinde grafiti sanatı üzerine gösterilmiş en baskıcı tutum olduğu söylenebilir. Bu bağlamda ve en azından kısmen, grafitinin tek başına temsiline bir tepki olarak, sokak sanatı sahnesi Stockholm'de gelişmiştir. Grafitinin aksine, sokak sanatı başlangıçta büyük ölçüde burjuva bölgelerinde, Stockholm'ün merkezi ve banliyö orta sınıf bölgelerinde bir fenomen olmuştur. Stockholm'de ilk etapta sanatçıların çoğu tipografik grafiti yazarları olmasına rağmen ilerleyen zamanlarda popüler kültüre atıfta bulunarak işler üreten Akay ve Adams gibi sanatçılar ortaya çıkmıştır. Böylelikle klişeleşmiş anlayışlar kırılmaya başlamıştır. Kropp ve Unik, genellikle geleneksel grafiti ile yakından bağlantılı ve muhtemelen sadece 'transit raylı sistem' boyunca ve daha fazla renkle yapıldığı görülen çizimler üretmiştir (Schacter, 2013, s.223).

4.2.1. Akay: İlk çalışmalarında dönemin etkisi olan bombingler ve daha sonra piece çalışmaları görülen Akay, çağdaş stilinin etkilerini ve renklerini öncelikle duvarlara aktardığı tipografik grafitilerde göstermiştir (Görsel.48).

Tarza, tekniğe veya ortama bağlı kalmayı reddeden Akay, aynı zamanda üç ayrı hareket başlatmış olan Bağımsız Halk Sanatı'nın (Independent Public Art) en dikkat çekici çağdaş uygulayıcılarından biridir.1980'lerin başında İskandinav bölgesinde grafiti alanında, 1990'larda poster (afiş) çalışmalarıyla, 2000'li yılların başından itibaren ise kentsel müdahalenin öncüsü olmuştur (Schacter, 2013, s.224).

Görsel. 48: Crazy Adventure, Akay, 1991, Stockholm
 (https://pikdo.biz/p/post/2136375964028957730_19769689689, Erişim Tarihi:
 22.11.2019)

Aman, Duane, News ve Pike’le birlikte ünlü VIM ekibinin kurucusu olan Akay, 1990’ların ortasına kadar İskandinav grafiti hareketinin en aktif isimlerindedir. Akay bu sıralarda sanatsal gelişiminin durduğunu ve başlangıçtaki çalışmalarının gerek stil gerek ideolojik olarak mevcut üretimlerinden daha üstün olduğunu farketmiştir. Yön değiştirmeye kararlıdır ve fotoğraf çekmeye olan ilgisini farketmiştir. Oldukça üretken denemelere giren sanatçı şehirle koparmış olduğu fiziksel ilişkisini, sokağa olan bağını yeniden kazanma çabalarına girmiştir. Bu sırada kendisinden başka hiçbir şeyi tanımayan sahte politik, gerilla pazarlama kampanyası yani bir tür görsel propaganda olan “Akayizm” doğmuştur. “Akayizm” klasik grafiti arka planı ile geliştirilmiş olan, Akay’ın keskin alan hissini kullandığı, şehri garip rahatsız edici mesajlara boğan amorf bir dizi posterden oluşmaktadır (Schacter, 2013, s.224).

Görsel. 49: Public vs. Private, Akay, 2012, Stockholm, İsveç (The World Atlas Of Street Art And Graffiti, Schacter Rafael, Fekner John, 2013, Yale Üniversitesi Basımı, Londra: 194, Erişim Tarihi: 22.11.2019)

“Akayizm” in çığır açan çalışması, daha sonra “sokak sanatı” olarak bilinen oluşumu büyük ölçüde etkilerken, Akay, sanatçı Peter Baranowski ile oldukça başarılı ve etkili bir iş birliği geliştirmiştir. Barsky kardeşler olarak bir araya gelen ve 2003-2007 yılları arasında aktif olan çift, ‘Urban Recreation’ (2007) adlı kitaplarında görülebilecek olan ve şehir alanını yeniden şekillendirmeyi amaçlayan çok sayıda proje üretmiştir (Schacter, 2013, s.225).

4.2.2. Nug Dodge: 1985 yılından beri İskandinav grafiti sahnesinde aktif olan Nug, kötü şöhretli VIM ekibi (Vandals In Motion)’ın temel üyelerinden biri olarak çalışmaya devam etmektedir. Başlangıç döneminde her fırsatta resim yapmış ve kendini geliştirmiştir. Genellikle yalnız çalışan Nug, bir depoda saatlerce grafiti yapmak yerine aktif olarak hizmet eden trenleri hem zemin hem de araç olarak kullanmıştır. Trenin bir sonraki hareketine kadar grafiti çalışmasını bitiremeyen sanatçı trenle birlikte bir sonraki istasyona gidip diğer parçaları birleştirmiştir. Yine aynı şekilde otostopla gezer gibi bu trenlerle şehir şehir gezerek de çalışmalarını icra etmiştir. Trenler Nug’un stiline saflık, hız ve yaratıcılık olarak etkisini gösterirken “fiziksel” bedensel bir davranış halini almıştır. Hızlı ve düşünmeden çalışmaya zorlandığı, sosyal ve maddi kısıtlamalardan ve günlük yaşamdan kendini ayırma yöntemi haline gelmiştir (Schacter, 2013, s.229).

Görsel. 50: Territorial Pissing, Nug Dudge, 2008 (<https://panorama.lupef.se/wp-content/uploads/2013/11/NUG-konstverk.jpg>, Erişim Tarihi: 22.10.2019)

2000’li yıllarda illegal olarak boyamaya devam eden Nug sanat eğitimine, İsveç’in en büyük sanat üniversitesi, Stockholm’deki Konstfack’ta başlamıştır. Akademinin de etkisiyle grafitinin saf enerjisi ve patlayıcı canlılığını performans çalışmalarında göstermiştir. Nug’a göre; grafitinin özü adrenaline yüklü ve geçici uygulamalarda yatmaktadır. 2008’de Yüksek Lisans projesi olan “Territorial Pissing” ile (Görsel.50) bu elektiriği ve anın sarhoşluğunu yakalamaya yoğun bir şekilde devam etmiştir (Schacter, 2013, 229).

Görsel. 51: Flashmob, Nug Dudge, 2011, Gothenburg, İsveç (The World Atlas Of Street Art And Graffiti, Schacter Rafael, Fekner John, 2013, Yale Üniversitesi Basımı, Londra: 229, Erişim Tarihi: 22.11.2019)

Nug’un spaghetti grafiti olarak tabir ettiği karışık stili, tren yüzeyini, pencereyi, duvarları, vagonun zeminini mürekkeple ve sprey boyanın etkileriyle yok eden

kendine özgü bir grafiti stilidir. Stockholm'deki Brändström & Stene galerisinde lisansüstü çalışma koleksiyonunun bir parçası olarak gösterimi yapılan film, kültür bakanı Lena Adelshon Roth tarafından görülüp şiddetle kınanmıştır. Ortaya çıkan medya fırtınası ve ceza soruşturmasında Nug'ın derecesinin iptal edilmesi çağırısında bulunulmuştur. Aslında bu çalışma vandalizm ve yıkım amaçlı yapılmamıştır. Burada Nug kendi içgüdü ve duyguları ile ilgiliydi; biçimsel veya dekoratif niteliklerini çoğaltmak, bastırmak yerine grafitinin özünü araştırmıştır (Schacter, 2013, s.230).

“Bu güç değil, özgürlük, neşe ve tutkularıyla ilgilidir. Depomin ile ıslatılmış, endorfin yüklü, graffitiyi harekete geçiren serotonin-tahrik eden anarşinin görsel bir sunumudur” (Schacter, 2013, s.230).

4.3. İngiltere: Londra

İngiltere kültürel olarak New York sanat ortamından büyük ölçüde etkilenmiştir. Tıpkı New York şehrinde olduğu gibi, Londra trenleri değiştirilmek istenmiştir. Grafiti yazarlarının illegal olarak tren vagonlarını bombalayarak yaratma dürtüsü küresel bir araç olarak ortaya çıkmış olup, Avrupa'nın yazarları(writer) ve ressamı arasında iş birliği resim ve yazma konusundaki çeşitli yenilikçi yaklaşımların gelişmesine ortam sağlamıştır.

Londra şehri kendi grafiti formunu oluşturan özel bir karaktere sahiptir. Yoğun bir şekilde polis etkisine sahip olan şehir, grafiti yapmak için oldukça zorluklar içermektedir. Bu sebeptendir ki “Street Art (sokak sanatı)” olarak adlandırılan daha az düşmanca, daha galeri dostu bir tür kendini göstermiştir. Sokak sanatı ve grafiti İngiltere sınırları içinde daima çekişmeli bir yapı içinde olmuştur.

4.3.1. Cept:

1990' ların ortalarından bu yana Londra grafiti sahnesinde önemli bir yeri olan Cept, “galaktik funk” olarak nitelendirdiği bir tarzda çalışmaktadır. Doğu Londra'nın Shoreditch ve Hackney bölgelerinde grafiti yapan ilk sanatçılardandır. Eğlenceli grafitileri, Roy Lichtenstein'in pop sanatı ve genellikle taklit ettiği “Gümüş Çağı” çizgi roman karakterlerinden etkilenmektedir. Kullandığı karakterlerin sadeliğinin ve duygusal gerçekliğinin ön plana çıktığı grafitilerinde eğlenceli, gevşek, parti unsurunu kucaklayan, retro-fütüristik bir stil bulunmaktadır. Sürekli olarak değişmesine rağmen, tarzında barındırdığı stil ve boyama teknikleri 1980'lerin New York grafiti döneminin aşırı stilize, aşırı dekoratif doğasını referans almaktadır(...) Başlangıçta heavy metal estetiğinden etkilenmiş ve Whitesnake ve Iron Maiden gibi grupların kullandığı imge ve kaligrafiyi tekrarlamıştır. 1986 yılında Martha Cooper ve Henry Chalfant'ın metro kitabı ‘Subway Art’ ı gördükten sonra kendi adını çizmeye başlamış ve tarzını evine yakın gizli bir tren tüneline geliştirmiştir (Schacter, 2013, s.153).

Görsel. 52: Graffiti Lives, Cept,2005, Londra, İngiltere
(<http://www.thehouseofgraffiti.co.uk/cept>, Erişim Tarihi: 23.11.2019)

4.3.2. Eine: Londra grafiti sahnesinde yirmi yıldan uzun bir süredir iz bırakan Eine'nin görsel olarak daha anlaşılır hale getirdiği tipografik üretimi ilgi görmüştür. Metinleri farklı bir şekilde biçimlemesi ona tamamen yeni bir izleyici kitlesi kazandırmıştır. Grafiti harflere olan tutkusuna rağmen, alt kültürün dışındaki izleyicilerle iletişim kurabileceği bir estetik oluşturmaya odaklanmıştır. Basit bir stil ve kendine özgü cesur bir kaligrafi tekniği geliştirmiştir. 2000 yılında, bir hapis cezasına çarptırıldığında, geleneksel grafiti üretiminden emekli olmaya karar vermiştir. Londra'da ortaya çıkan (Street art) sokak sanatından yola çıkarak,

estetiğini değiştirmeye karar vermiş ve önceki çalışması ile bu yeni üretim tarzı arasında bir buluşma noktası kurmuştur. Oldukça stilize edilmiş, karmaşık tipografiyi reddeden Eine, harf stilini merkezde tutarken ve tipografik köklerine geri döndürmeye çalışırken posterler, çıkartmalar ve şablonlar kullanmaya başlamıştır. (Schacter, 2013, s.154)

Görsel. 53: Home Sweet HomeLess, Eine, 2011, Londra, İngiltere
(<https://www.alamy.com/stock-photo-street-art-by-ben-eine-in-east-london-an-ever-changing-visual-enigma-47993904.html>, Erişim Tarihi: 23.11.2019)

4.3.3. Bristol ve Banksy

Bristol şehriden, Avrupa'daki sokak sanatının başkenti olarak bahsedilebilir. En eski çizgisi 1960'lara dayanan Bristol grafiti kültürünün en popüler tekniği stencil grafitidir. Bristol stili zengin ve birçok çeşitlilik barındıran çizgilere sahiptir. Kült tekniklerin yanında Retro-fütüristik stillere de ev sahipliği etmesine rağmen şehir karakterinden ötürü grafitiler stencil tekniğine dönüştükten sonra sokak sanatına geçiş sağlamıştır. Sokak sanatını ortaya çıkan bu değişimin en önemli sebeplerinden biri sponsorluk ve daha sanatsal üretimler yapabilme çabaları olarak görülebilir. Neredeyse birbirinin aynısı kavramlar olarak görülen "grafiti" ve "sokak sanatı" Bristol'de çok büyük iki rakip haline gelmiştir. Şehir, bir tarafında elinde sprey

boyalar ile Vandalizm peşinde koşan gelenekselci writerlar ile diğer tarafta galeri sanatçısı mantığı ile çalışan ve işi şova dönüştürmüş birçok sokak sanatçısının çekişmesine sahne olmuştur (Schacter, 2013).

1974 doğumlu olduğu düşünülen Banksy, Bristol'un en önemli grafiti sanatçısıdır. Banksy dünyanın her yerinde grafiti denildiğinde hemen her kesimden insanın aklına gelen ilk isim olmuştur. Tüm araştırmalara rağmen henüz kimliği açıklanamamış ve dünyanın birçok ülkesinde büyük spekülasyonlara yol açan çalışmalara sahip bir sanatçıdır. “1993'te serbest bir grafiti sanatçısı olarak fark edilmeye başlamıştır. 2000'den itibaren hızını artırmak için şablonlar kullanarak, fareler ve polisler gibi, otorite karşıtı mesajını ileten oldukça tanınan görüntülerin ayırt edici bir ikonografisini geliştirmiştir” (Mancoff, 2019). Barışçıl sembollerinin içinde savaş karşıtı ve sorgulayıcı izler bırakan Banksy, grafiti sanatını kurulum ve performansla birleştirmiştir.

Görsel. 54: Stece Jobs, BANKSY, 2015, Fransa
(<https://i.ebayimg.com/images/g/9nAAAOSwa~BYNhkk/s-l300.jpg>, Erişim Tarihi: 20.11.2019)

Grafiti ile olan ilişkisini şu şekilde ifade etmektedir; “Ne derlerse desinler, grafiti en düşük sanat formu değildir. (...) Onda seçkincilik veya yanıltıcı reklam yoktur; bir şehrin duvarlarının sunabileceği en iyiyi sergiler ve kimse giriş ücreti yüzünden geri çevrilmez” (Banksy, 2005, s.8).

Görsel. 55: Polisler Öpüşüyor, BANKSY, İngiltere
(<https://www.theguardian.com/artanddesign/banksy>, Erişim Tarihi: 23.11.2019)

Banksy, kamusal alan üzerine stencil ve poster çalışmaları uygulamakla kalmamış, aynı zamanda müzelerde orijinal eserleri ve hatta içinde illegal çalışmalarının da olduğu sergiler açmıştır. İngiltere'den Filistin duvarlarına kadar birçok çalışmayla kendini göstermiştir.

Görsel. 56: BANKSY, Death of a Phone Booth, 2006, İngiltere
(<https://www.pinterest.cl/pin/390265123935322145/?lp=true>, Erişim Tarihi: 23.11.2019)

"Grafiti dışında; ekleme kolajlar, çizimler ve yerleştirme işlere imza atmış Banksy'yi konsept bir yaratıcı olarak kabul etmek gerekir. Son işleri arasında yer alan; iğdiş ediliyor, kan benzeri kırmızı boya sızdırdığı telefon kulübesini, uluslararası bienallerde sergilenen enstalasyon işlerle kıyaslamak ilginç olacaktır. Küresel sanat camiasında kabul görmüş sanatçıların yaptığı cansız, artık birbirinin taklidine dönmüş yerleştirmelerin yanında, Banksy'nin sokağa yerleştirdiği o yapıt şok etkisini ve özgünlüğü kendi içinde taşımaktadır" ("Banksy Ya da Sokağın Ruhunu", 2008, 9.paragraf) (Görsel.56).

4.4. Almanya: Berlin

Berlin şehir sanatının tarihi oldukça karışıktır. "Son yüzyılda şehrin görünümü - sakinlerinin özü kadar - beş farklı siyasi sistemden etkilenmiştir: Berlin'in sanayileşmeden yararlandığı ve bir metropol haline geldiği Alman İmparatorluğu; kültürel altınçağ meydana getiren Weimar Cumhuriyeti; şehri suç şebekesinde merkezi bir nokta yapan Nazi rejimi; şehri Doğu ile Batı arasında yirmi sekiz yıllık bir savaş sahnesine dönüştüren Soğuk Savaş; ve nihayet 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılmasından sonra birleşik şehrin özgürlüğü" (Schacter, 2013, s.202).

Şehrin genel grafiti görünümünü, 1980'lerin ortalarında aktif olarak belirlemeye başlamış olup, Batı Berlin sakinleri Berlin Duvarı'nın yapılışından ancak 20 yıl sonra yüzeyinin grafiti sanatı için önemli potansiyele sahip olduğunu fark etmişlerdir. 1980'lerin ortalarında duvarın şehre bakan yüzeyindeki beyaz görüntü yerini rengârenk grafiti çalışmalarına bırakmaya başlamıştır.

Görsel. 57: Berlin Duvarı, 1986 (The World Atlas Of Street Art And Graffiti, Schacter Rafael, Fekner John, 2013, Yale Üniversitesi Basımı, Londra: 202, Erişim Tarihi: 22.11.2019)

Duvarın kuzey kısmı Amerikan Grafitisi için bir deneme haline gelmiştir. Paris, Londra, Amsterdam ve New York stillerinin etiketleri (tag) görülmüştür. Paradox olarak, halkın ayrılığını pekiştiren süslemeler duvar için “özgür dünyaya açılan pencere” fikrini ortaya çıkarmış olup Richard Hambleton, Keith Haring, Gordon Matte-Clark gibi dünyaca ünlü sanatçılarda buraya gelip izlerini bırakmışlardır. 1986’da meydana gelen bir olay, duvarın acı gerçeğini yeniden gün yüzüne çıkarmıştır. Grafiti yapmak ve başka suçlarla hapsedilen ve sınır dışı edilen beş eski Doğu Almanya vatandaşı, dört mil uzunluğunda beyaz bir çizgi çizmişler, böylece duvarın batı kısmının bir turist bölgesi haline geldiğini eleştirmek ve duvarın yapılış amacını tekrar vurgulamayı hedeflemişlerdir (Schacter, 2013, s.202-203).

4.4.1. Akim: Akim, sokağın ezici, çok yönlü, verimsiz doğası ile bağlantılı, birbirinden farklı, zıt projeler yaratan sanatsal bir bukalemun olarak görülmektedir. Kariyerinin başlarında, benzersiz bir tipografi geliştirmiştir ve heykelsi, üç boyutlu grafiti formuna öncülük etmiştir. Kavramsal araştırmalar yapmaya başlamış ve neredeyse sosyolojik deneyler olarak anlaşılabilir çalışmaları üretmiştir. Akim, grafiti dünyasında ilk olarak, yaygın olarak kullanılan sprej kutuları veya işaretleyicileri yerine, etiket (tag) oluşturmak için geleneksel boya merdaneleri ve uzatma direklerinin kullanıldığı bir teknik olan silindir etiketleme yöntemi ile ün kazanmıştır. Her ne kadar bu teknik ucuz uzatma yöntemi ve uygulayıcılara başka türlü ulaşamayacağı yerlere erişim olanağı sağlasada, aracın kendisi sanatçı üzerinde belirli estetik kısıtlamalar oluşturmaktadır. Sanatçı, tipografinin olanakları ve genel olarak sokak tabelalarının değişken anlaşılabilirliğine yönelik araştırmaları sürecinde tamamen kendi özgü bir alfabe ve tipografik sistem geliştirmiştir (Schacter, 2013, s.205).

Görsel. 58: Akim, 2004, Berlin, Almanya (<http://www.ekosystem.org/photo/4757>, Erişim Tarihi: 23.11.2019)

4.4.2. Aram Bartholl: Aram Bartholl Geek grafiti, dijital sanat ve kamusal sanat ile ilgilenmektedir. “Geek art, resim ve heykelden grafiti ve dövmelere kadar birçok şekilde görülebilir. Konu, video oyun karakterlerinden karmaşık matematik problemlerine kadar her şey olabilir. Bazı durumlarda, sanatı geeky yapan şey konu değildir, tamamen kullanılmış bilgisayar parçalarından oluşturulan retrofuturistik bir motosiklette olduğu gibi, sanatı yaratmak için kullanılan malzemelerdir” (Rogers, 2008). Geek grafiti ise video oyunları, çizgi romanlar, manga, filmler ve geeky olarak kabul edilebilecek diğer şeylerden oluşan ikonografiyi gösteren grafiti olarak tanımlanabilir.

Aram Bartholl’un disiplinlerarası çalışmaları, dijital sanat ile kamusal sanat arasındaki bir alanda gerçekleşmektedir. Sanal ve somut çevrelerimizi birbirine bağlama girişiminde bulunan sanatçı, sokağı bağımsız olarak kullanarak, gerçek ve

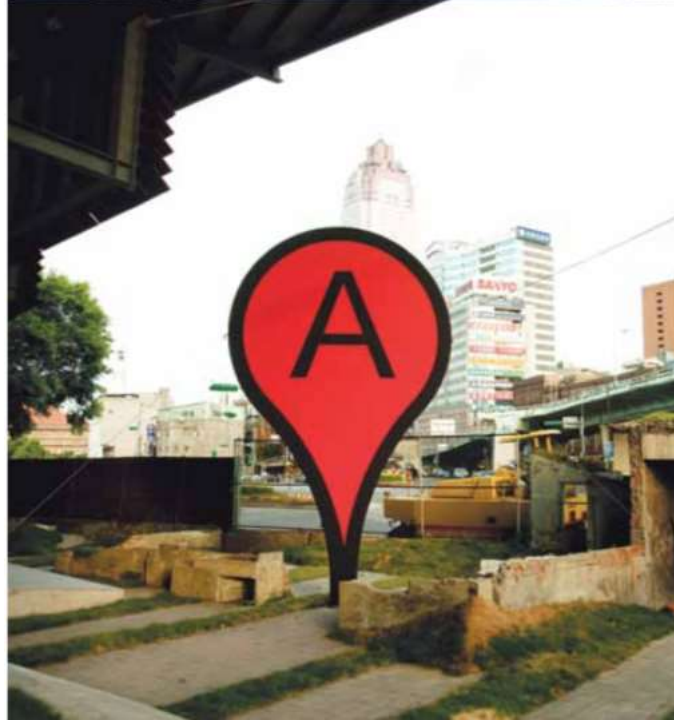
sanal arasındaki sınırları yıkan ve açık kaynak, hacktivist ahlakı şehrin fiziksel alanına dönüştüren sayısız proje gerçekleştirmiştir. Sekiz saatlik bir zaman dilimi içerisinde bir işin tamamının yapılması gerektiren Hız Projesi bildirgesini sunmuş ve bunun uygulaması olan birçok kamu deneyi yapmıştır. ‘Dead Drops’ adını verdiği çalışmada (Görsel.59) duvara takılan bir flash bellek fikrinden yola çıkmıştır. Bartholl flash bellekleri, insanlar arası dosya paylaşımı için kullanmayı amaçlamıştır. (Schacter, 2013, s.207). Sanatsal alanda, bilgi teknolojisi dünyasıyla ilgili sorunların ne olabileceğine konusunda çalışan ve eserler üreten Bartholl, iki seviyeyi birleştirmeye çalışmaktadır. Bunlar dijital seviye ve fiziksel seviyedir.

Görsel. 59: Dead Drops, Aram Bartholl, 2010-12

(<https://www.el19digital.com/articulos/ver/titulo:40555-memorias-usb-escondidas-por-el-mundo>, Erişim Tarihi: 24.11.2019)

Diğer bir projesi olan ‘Haritalar’ ile sanal dünyayı fiziksel dünyaya sokmayı ve dijital dünyanın gündelik algılarımızı etkilemesini vurgulamayı amaçlamıştır. Google Haritalar tarafından kullanılan sanal harita iğnesinin, dijital harita üzerinde fiziksel bir nesneymiş gibi bir gölge yarattığını gözlemlemiş, bu nesnelerin 6 metrelik ahşap kopyalarını inşa etmiş ve daha sonra tam noktalarına yerleştirmiştir. Uygulama yeri şehir merkezi olarak belirlenmiştir (Schacter, 2013, s.207).

Görsel. 60: Map, Aram Bartholl, Sculpture Park, 2007, Berlin, Almanya
 (<https://urbanshit.de/vortrag-stilvorlagen-no-6-mit-aram-bartholl-hamburg/>, Erişim Tarihi: 24.11.2019)

4.5. Arjantin: Buenos Aires

2000'lerin başlarında stencil modası patlamadan önce, Buenos Aires zaten grafiti bakımından fazlasıyla zengin bir şehirdir. Grafiti yazarlarının özellikle tren boyamak istediklerinde ziyaret etmeleri gereken başlıca şehirlerden birisidir. Buenos Aires ile grafiti aynı cümle içinde kullanıldığı zaman ilk dikkati çeken stencil çalışmaları olmaktadır. Başlangıç olarak 1976-83 arasında Arjantin askeri cuntasına karşı hızlı ve etkili bir protesto şekli olarak kullanılan sanatsal stenciller, Arjantin'in 2001 ekonomik krizi sırasında kent sokaklarında bir kez daha patlamıştır. Stencil çalışmaları, Buenos Aires'de günümüzde de önemli bir rol oynamaktadır, ancak daha iddialı olan çağdaş eserler, çoğunlukla lateksle boyanmış bina büyüklüğünde senaryolarda baş figürler olarak görünmektedir. Buenos Aires, kendine özgü gelişen grafiti tarzıyla gurur duymakta ve Latin Amerika sanatınının durgun yenilikleri için ilham kaynağı olmaya devam etmektedir (Schacter, 2013, s.128-129).

4.5.1. Chu: Chu olarak da bilinen Julian Pablo Manzelli, kaba, ilkel estetiği ile anılan bir grup olan Arjantin'in Salvajismo hareketi için çok önemli olan bir sanatçı, grafik tasarımcı ve animatördür. Chu bir rulo ve boya kovası ile bir dizüstü bilgisayar ve tablette olduğu kadar rahat çalışmaktadır. Her ne kadar Latin Amerika çocukları için animasyon TV kanalında çeşitli yaratıcı medyalarda çalışmış olsada, yine de caddeyi çalışma üretmek için ideal bir yer olarak kabul etmiştir. Mutlu karakterlerden soyut geometrik desenlere kadar uzanan tasarımları, çağdaş şehrin somut, genellikle acımasız gerçekliğine yeni bir hayat ve renk katmayı amaçlamaktadır. Estetiği, aşırı abartılı renklerle biçimsel sadeliği birleştirmiş, hem küçük hem de büyük ölçekte iyi çalışmalar üretmektedir. Sadeliği benimseyen sanatsal felsefesi, kentsel dünyamızı radikal bir şekilde değiştirmeyi amaçlayan görsel bir etkililik sergilemiştir. Kompozisyonlarında mantığı izleyen ama yinede kaos ve rastlantısallık duygusunu koruyan dinamik bir estetik oluşturmaya çalışmıştır (Schacter, 2013, s.130).

Görsel. 61: Chu, 2010, 2006, Buenos Aires, Arjantin (The World Atlas Of Street Art And Graffiti, Schacter Rafael, Fekner John, 2013, Yale Üniversitesi Basımı, Londra: 130, Erişim Tarihi: 22.11.2019)

4.5.2. Fase: Arjantin Bağımsız Kamu Sanatı hareketinin ayrılmaz bir parçası olan FASE, toplu olarak animasyonlar, enstalasyonlar, duvar resimleri ve müzik üreten, sürekli olarak mutasyona uğrayan bir grup sanatçı için bir multimedya platformudur. FASE, tüm olasılıkları kullanan estetik bir vizyonu temsil etmektedir. Aslında, çalışma yelpazesi o kadar çeşitlidir ki, FASE' in çalışmasının ne

olduğundan ziyade ne olmadığını söylemek daha kolay ve anlaşılırdır. FASE bir gün bir dergi, bir sonraki gün, bir tiyatro eseri yaratabilmektedir. Tasarımcılar, yapımcılar, müzisyenler ve sanatçılar olarak grup dinamiğini, kişisel çalışmalarını sürekli yenilikçi çalışmalar yaratmak için kendi içsel güçlerini kullanarak kendi başlarına imkansız olacak alanlara genişletmek için bir araç olarak kullanmışlardır. Dört üyeden oluşan çekirdek grup; Gustavo Gagliardo (Defi), Pedro Perelman, Tec ve Martin Tibabuzo dan oluşmaktadır (Schacter, 2013, s.137).

Görsel. 62: Fase, 2012, Buenos Aires, Arjantin
(<https://artsandculture.google.com/asset/untitled/kwEkUesX6AHQ3w>, Erişim Tarihi: 24.11.2019)

Fase'in, çalışmalarında en açık şekilde ortaya çıkan, çocukluğundaki evcil hayvanlarının (özellikle bir grup böcek gözlü kedinin) karanlık bir mizahi karışımı ve patlayıcı bir renk kullanımını içeren grafitileri olduğu söylenebilir. Duvarlarda, çimenlerde, araba kapılarında ve kıyafetlerde ortaya çıkan çatışmacı, şiddet içeren bir görüntü biçimi görülmektedir. Kendine özgü çizgileriyle, tıpkı bir tuval gibi kumaşı kullandığı Lindo Killer karakteri (Görsel.62)yanı sıra resimler herhangi bir düşünce hakkında değil, saf eylem ve anla ilgili yapılmıştır (Schacter, 2013, s.137).

Görsel. 63: Fase, 2008, Sao Paulo, Brezilya
(<https://artsandculture.google.com/asset/untitled/kwEkUesX6AHQ3w>, Erişim Tarihi: 24.11.2019)

4.5.3. Nazza Plantilla: Nazza Stencil (veya Nazza Plantilla), eserleri politik ideallerin estetik bir gerçekleştirilmesi olan Buenos Aires La Matanza'dan bir sanatçıdır. Eserlerinde Arjantin devletinin tarihi ve çağdaş suçlarına iki yönlü bir bakış açısı bulunmaktadır. Kendisini sanat aracını kullanan bir “usta” olarak gören Nazza'nın müdahaleleri, sanatsal düzeyde geliştirdiği ve kamusal alanın kalbine getirdiği belirli bir meseleyi ele almaktadır. Ancak Nazza için zorunlu olan şey, çalışmalarının kentin çevre bölgelerinde ve merkezde görünmesidir. Eserlerinin sadece medya gözüyle değil halk gözüyle de görülmesini istemiş ve çalışmalarında sıradan insanlara yansıma ve alternatif bir yol için bir açıklık yaratmaya çalışmıştır. 1994'ten beri sokakta resim yapmış olmasına rağmen, Nazza'nın stencil tarzı diğer grafiti yazarlarından oldukça farklıdır. Nazza, sanatsal sesini kullanarak, şehir halkının sokaklarını ve duvarlarını boyayarak kendini ve sıradan insanların durumunu anlatmıştır (Schacter, 2013, s.139).

Görsel. 64: Nazza Stencil, 2010, Buenos Aires, Arjantin (The World Atlas of Street Art And Graffiti, Schacter Rafael, Fekner John, 2013, Yale Üniversitesi Basımı, Londra: 138, Erişim Tarihi: 22.11.2019)

4.6. Brezilya: Sao Paulo

Sao Paulo’da grafiti hareketi Brezilya’nın askeri diktatörlüğü (1964-85) sırasında başlamıştır. Pixação; “Brezilya’daki São Paulo ve Rio de Janeiro’nun Güneydoğu metropollerinde grafitiye verilen isimdir. Özellikle duvarlarda ve boş binalarda ayırt edici, şifreli bir tarzda yapılan etiketlemeden oluşur. (<https://en.wikipedia.org/wiki/Pichação>)”. İşlem yüksek bina yüzeylerinden kendilerini sarkıtarak, slogan ve etiketlerini duvara aktarma şeklinde yapılmaktadır (Görsel.65).

“Brezilya’daki protesto grafiti yeni değildir. Katran ile yazılmış siyasi mesajlar (pixação kelimesi etimolojik olarak Portekizce ‘pichar (grafiti)’ fiilinden ‘tar (katran)’ olarak türetilmiştir.) 1940’larda ve 1950’lerde duvarlarda ortaya çıkmıştır. Bugünkü runik pixação, 1980’lerde Brezilya’da politik bir kargaşa dönemi sırasında ortaya çıkmıştır.” (White, 2016). 1980’lerde Zezao ismi kendini göstermiş ve Vitche de Brezilya ve Güney Amerika’da yaygın olan tekniklere öncülük etmiştir.

Görsel. 65: Pixacao Örneği, Brezilya

(<https://opiumwordpress.wordpress.com/2012/04/26/pixacao/>, Erişim Tarihi: 25.11.2019)

1990’larda Herbert Baglione uzun, eğri ve genellikle yabancı görünümlü form keşifleri ve altın dokunuşlarıyla, tek renkli bir tarz ile dikkatleri çekmiştir. Nunca ve Paulista grafiti'nin tanınmasının en önemli rolü olan yazarlar olmuşlardır. Nunca’nın Brezilya futbol takımı ile çalışması, grafitiye bir çeşit sponsor desteği haline gelmiş ve grafitinin reklamı yapılmıştır. Ancak, bazı Brezilyalı grafiti yazarları bu tür ticarileştirmeye karşı çıkmış ve sponsorluğa karşı direnmiştir. Sao Paulo, sokakları boyamak için en tehlikeli şehirlerden biri olmasına rağmen, kadın sanatçılar da kendini göstermiştir. Kadınsı figürleri ve dantelli desenleriyle Jana Joana’nın grafiti çalışmaları duvarları süslemiştir (Schacter, 2013, s.112-113).

4.6.1. Nunca: Tarih, ırk ve etnisite meselelerini çalışmalarının ön plana çıkaran Brezilyalı sanatçı, politik olduğu kadar zengin süslü, kendine özgü bir estetiği şekillendirmiştir. Yerli temaları ve geleneksel sanatları tamamen modern konu ve malzeme teknikleriyle birleştirmiş, grafiti dünyasına özgü bir çapraz tarama tekniği, kendine özgü gravür veya kazınmış desen tarzı kullanmıştır. Çalışmaları görünüşte

Anakronistik⁵ olsada, Brezilya halkının tarihsel tasvirini yeniden değerlendirme ve yerli mirasını koruma arzusunu yansıtmaktadır. Gerçek adı Francisco Rodrigues da Silva olan Nunca, São Paulo'nun doğusundaki Itaquera'da büyümüştür. On iki yaşındayken Pixação boyamaya başlamış olup takma adı “asla” anlamına gelmektedir. Aclimação'nun daha merkezi mahallesine taşındıktan sonra Nunca, kendine özgü Brezilyalı entelektüel ve sanatçı gruplarının artan etkisi altında değişen daha renkli, karmaşık bir estetik geliştirmiştir (Schacter, 2013, s.119).

Görsel. 66: Wynwood Walls, Nunca, 2011, Miami, Amerika (The World Atlas Of Street Art And Graffiti, Schacter Rafael, Fekner John, 2013, Yale Üniversitesi Basımı, Londra: 118, Erişim Tarihi: 22.11.2019)

4.6.2. Os Gemeos: Portekizce ikizler anlamına gelen Os Gemeos, dünyada Bağımsız Kamu Sanatı hareketine katkıda bulunan değerli sanatçılardandır. Çığır açan ve yenilikçi müze sergileri ve galeri gösterilerine rağmen, hem büyük ölçekli

⁵ Anakronizm: herhangi bir olay ya da varlığın içinde bulunduğu zaman dilimi (dönem) ile kronolojik açıdan uyumsuz olması. Özellikle edebiyat ve sanatta genellikle eserin geçtiği tarihi döneme ait olmayan varlıkları ve uygulamaları belirtmek için kullanılır. (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Anakronizm>)

duvar resimleri hem de kendine özgü sticker, karakterleri ve grafitileri bakımından sokaktaki yapımlarına sadık kalmaya devam etmişlerdir. Olağanüstü derecede üretkendir ve grafiti sahnesinde ilk ortaya çıktıkları zamandan bu yana olağanüstü derecede saygı görmektedirler. Tasarımlarında çeşitli sarı tenli bireyler, ikizlerin birlikte yarattıkları fantezi dünyası ile karşılaştıkları günlük gerçekliği birleştiren karakterler dikkat çekmektedir. (Görsel.67) Os Gêmeos, karakterlerinde genellikle radikal bir politik ve sosyal eleştiri ile Brezilya kültürünün köklerine inmektedir (Schacter, 2013, s.121-122).

Görsel. 67: Os Gemeos, 2012, Boston, Amerika
(<https://sites.google.com/site/2013apmhsresearchpapers/os-gemeos>, Erişim Tarihi:
25.11.2019)

Görsel. 68: Os Gemeos, 2009, Sao Paulo, Brezilya
(<https://graffitcheshop.wordpress.com/category/osgemeos/>, Erişim Tarihi 25.11.2019)

4.7. Amerika: New York

Modern grafiti aslında Philadelphia'da 1960'ların başlarında, Cornbread ve Cool Earl isimlerini, şehrin her yerine çizdiklerinde başlamış ve altmışlı yılların sonlarına doğru Washington Heights, Brooklyn ve Bronx'ta gelişmiştir. New York Times gazetesi, Temmuz 1971'de TAKI 183 adlı bir grafiti sanatçısının küçük bir profili ile konuya dikkat çekmiştir. (Ehrlich ve Ehrlich, 2006) İnsanlar genellikle kendilerini numaralarla veya düşünülmeden konulmuş basit etiketlerle tanıtmışlardır.

Genç yazarların bir sonraki aşaması, metro sisteminin depolama alanlarına ve yerleşimlerine girebileceklerini, bir seferde düzinelerce araca (taglerini) yazabileceklerini ve transit sistemin isimlerini yayma işini yapmasına izin verdiğini keşfetmeleridir. Sonrasında Stay High 149, Phase 2, SUPER KOOL 223 ve onlarca yazar (writer) ortaya çıkıp testin başarılı sonuçlanması ile grafiti kavramının temellerini atmışlardır. Her biri kendi ismini diğerinden farklı renk, tasarım ve stille öne çıkarmaya çalışmıştır (Schacter, 2013, s.16).

New York Şehri, 1970'lerde grafiti yazarları sayesinde sokaklarda sanat açısından dünyanın geri kalanından on beş yıl daha erken bir başlangıç yapmıştır. Dünyadaki başka hiçbir şehirde bu kadar asi bir sanat eseri yoktur ve merkezi metro sistemi olduğu için bir ya da iki mahalleyle sınırlı değildir (Schacter, 2013, s.16).

Görsel. 69: Şehri İsimlerimizle Yıkadık, Henry Chalfant, 2011, “Art in the Streets, ”Museum Of Contemporary Art, Los Angeles, Amerika (The World Atlas OF Street Art And Graffiti, Schacter Rafael, Fekner John, 2013, Yale Üniversitesi Basımı, Londra: 16, Erişim Tarihi: 22.11.2019)

Metro grafiti writerlarından biri olan Lee 1979'da, bir İtalyan galerisinde ilk kişisel sergisini açtığında, ticaretin ve yatırımın, sanat dünyasının grafiti hareketinin etrafında dolaştığını gösteren işaretleri görmüştür. 1980'lerin başlarında, grafiti geçmişini kullanan, ancak söylentiler dışında grafiti sanatçıları olarak bilinmeyen iki sanatçı, Keith Haring ve Jean-Michel Basquiat, sanat dünyasında yerlerini almışlardır.

Görsel. 70: Crack is Wack, Keith Haring, 1986 (<https://frieze.com/article/keith-harings-crack-wack-back?language=de>, Erişim Tarihi: 24.11.2019)

2001'deki 11 Eylül saldırılarının ardından New York'ta ve dünyadaki sokak sanatının popüler çekiciliği başlamıştır. Özellikle New York'ta Swoon gibi onun dışında Faile, MOMO ve yüzlerce başkalarının eserleri veya sokak sanatçıları, hepsi de basit bir hayatta kalma mesajını ve korku içinde tutulamayacak gelişen bir kültürü işaret etmişlerdir (Schacter, 2013, s.17).

4.7.1. Espo (Steve Powers): Steve Powers olarak ün kazanmış olan Espo, New York'ta yaşayan bir tabela ressamı ve grafiti yazarıdır. “Powers, geleneksel yasadışı çalışmalardan, son derece kavramsal enstalasyonlara, klasik tabela resminden vizyoner topluluk projelerine, seçtiği ortam veya temaya bakılmaksızın, son derece küstah, esprili bir tarz kullanarak ilerlemiştir” (Schacter, 2013, s.19).

“Mükemmel akıl, netlik ve yaratıcılık üçlüsü arayışında iç içe geçmiş bir kelime oyunu ve tipografi ustalığıyla, Powers, sanatçı ile esnaf arasındaki, sanat ve reklam arasındaki ince çizgiyi bozan ve üstlendiği her projede yerel dillerin güzelliğini ve samimiyetini kutlayan bir estetik oluşturmuştur” (Schacter, 2013, s.19).

Görsel. 71: Knocked on Your Door, Espo (Steve Powers), 2009, 5027 Market Street, Philadelphia, Amerika

(<https://br.pinterest.com/pin/16536723603515756/?lp=true>, Erişim Tarihi: 24.11.2019)

Onaltı yaşında mahallesini etiketlemeye (tag) başlayan sanatçının büyüyen grafiti sevgisi onu Philadelphia'nın Sanat Üniversitesi'ne yönlendirmiş, aynı zamanda öncü bir grafiti ve hip-hop yayını olan efsanevi "On The Go" dergisini kurmuştur. Bir süre sonra tutuklanan sanatçı bir süre legal çıkış yolu aradıktan sonra hem kelimeyi hem de imgeyi mükemmel bir şekilde sentezleyen sevgi estetiği olan zarif, dokunaklı, etkili bir grafiti biçimi yaratmıştır (Schacter, 2013, s.20).

Görsel. 72: Your Everafter, Espo (Steve Powes), 2009, 6100 Market Street, Philadelphia, Amerika (<http://ikeyoulikeyou.com/2010/05/>, Erişim Tarihi: 24.11.2019)

4.7.2. Katsu: Katsu'nun Vandal tanımına en fazla uyan bir yazar olduğu söylenebilir. Sanatçı, illüstratör ya da tasarımcı değildir. “Kendi sözleriyle, kentsel çevreyi yok etmek, kesmek ve yıkmak için “sistemantik vandalizmi stratejik olarak yürütmek” isteyen bir grafiti yazarıdır” (Schacter, 2013, s.28). Sanatçı muhtemelen en büyük vandalist boyama aracına (içine boya basılan yangın söndürücü) sahiptir. Kullandığı yangın söndürücü ünite, yüksek basınç deşarjı ve doğal taşınabilme özelliği ile 9 metreye yüksekliğe kadar boya püskürtme özelliğine sahiptir.

Görsel. 73: Real Graffiti, Katsu, 2011, Los Angeles, Amerika
(<http://www.mimamuseum.eu/artists/katsu/>, erişim tarihi: 24.11.2019)

“New York’un her yerinde ve ötesinde, yüzlerce devasa tagleri üretmenin yanı sıra bu en kötü şöhreti ile Katsu üretim yöntemini, 2011 yılında Los Angeles’taki Çağdaş Sanatlar Müzesi (MOCA)’nde açılan ve son derece etkili olan “Sokaklarda Sanat” sergisinden bir gece önce müzenin giriş duvarında kullanır. Katsu yazınının (piece), “küratör Jeffrey Deitch’in güdülerini test etme girişimi” olduğu nu söylemektedir; ancak serginin geçerliliği ve özgünlüğü hakkındaki bu sorgusu, etiketin(tag) müze tarafından derhal kaldırılmasıyla doğrudan ve açık bir şekilde cevaplanmıştır” (Schacter, 2013, s.28). Müze yönetimi bu olaydan sonra aldığı eleştiriler nedeniyle birçok ünlü grafiti yazarını davet etmiş ancak bu sanatçılar silinmiş çalışmanın gölgesinde/yüzeyinde grafiti yapmayı reddetmiş ve Katsu'nun eylemini desteklemişlerdir.

5. BÖLÜM: SERAMİK MALZEME İLE GRAFİTİ STİL FİĞÜR VE TEKNİKLERİNİN YENİDEN YORUMLANMASI

Grafiti stil, figür ve tekniklerinin seramik malzeme ile yeniden yorumlanarak kamusal alanda uygulanması adlı tez çalışması kapsamında; tasarım ve uygulama çalışmaları yapılmıştır.

“Sokak sanatı formları muazzam bir çeşitlilik barındırmakla birlikte, her bir pratikte gördüğümüz bazı ortak özellikler vardır. Bunların en başında kısa ömürlü olmaları gelir. Çoğu zaman şablonlar, posterler, sloganlar kentsel mekânın yüzeylerine kat kat defalarca yazılır; ama altta kalan katmanın izleri belli belirsiz bile olsa varlığını sürdürür. (...) iş ortaya koymaya yönelik her eylem, onu sokak bağlamı içinde her ifade ediş bir cevap, bir karşılıktır; her bir iş kendinden öncekilerle ilişkilendirir” (Taş 0. ve Taş T., 2015, s.87).

Bu bağlamda; Antalya sokaklarında oluşum sürecinden yok oluş sürecine kadar, yaşadığı mekana etkisini bırakacak olan uygulamalar ile kente kayıt düşülmüştür. Tez kapsamında üretilen çalışmalar grafitinin hem legal hem de illegal bağlamlarını içermektedir.

Kamusal alanda, sanatın temsili, sanat eserinin fiziki görüntüsü ve kamusal sanata yaklaşımlar nedeniyle büyük farklılıklar gösterebilir. Bu durum, uygulamaların açık kamusal alanlarda olacağı gibi, kapalı kamusal alanlarda da olabileceğini ortaya koyar. Niteliği itibarıyla kapalı alanda da sergilenmek üzere üretilmiş olan çalışmalar bu kapsamı ifade etmektedir.

5.1. Vandal Tablosu

Klasik sanat anlayışında çerçeve içerisinde, salonlarda ve galerilerde sergilenen esere gönderme olarak sokak sanatı eseri olan grafiti, barok stilinde bir tablonun içerisine yerleştirilmiştir. Çerçevenin içerisine yerleştirilen çalışma, genel görünüm itibarıyla sanat tablosu veya galeri duvarından bir tablo görüntüsü sunmuştur. Bu bağlamda grafitinin sokak duvarlarında oluşturduğu katmanların detayları tablonun içerisine yerleştirilerek farklı mekanlardaki sanat algıları birleştirilmiştir. (Görsel.74)

Bu çalışma ile grafiti galeri sanatının içine girerken, sanat camiası için sokaklara karşı bir merak uyandırılması ve getto duvarlarına algının artması amaçlanmıştır.

Malzeme olarak şamotlu çamur ve rölyef tekniği kullanılarak üretilen pano ile grafitinin hareketliliği vurgulanmak istenmiştir. Bu amaçla Bubble stilinde tasarlanmış “ABCD” harflerinin üzerinde illegal grafitilerin yapımında sıklıkla gördüğümüz keskin highlight (ışık)lar kullanılmıştır. Kompozisyonda ise üstten alta doğru uzanan, hareketi vurgulayan “ok figürleri” sokağın karakterini yansıtması açısından çalışmanın içerisinde yer almıştır. Bölgenin kralıym anlamında, writerların kullandığı kral tacı Basquiat’ın çalışmalarında kullandığı tarzda, yeraltı stiline en çok kullanılan figürlerinden birisi olan kurukafanın üzerine yerleştirilmiştir. (Görsel.75-78) Sprey boyanın püskürtme tekniğini yansıtması açısından; sıraltı pigmentleri renk geçişleri verecek şekilde ve ardından şeffaf sır uygulaması airbrush kullanılarak yapılmıştır. (Görsel.79) Grafitinin uygulanma hızından ortaya çıkan boya akmaları tablodaki karakterlerin etrafında kullanılmış ve sokak duvarı etkisi verilmiştir.

Görsel. 74: Vandal Tablosu, Şamotlu çamur üzerine sıraltı dekor, 75x105cm, 2019

Tasarım ve Uygulama Aşamaları:

Görsel. 76:
Modelaj üzerine Tasarım Aşaması

Görsel. 75:
Bisküvi Aşaması

Görsel. 78:
Tasarım Aşaması

Görsel. 77:
Modelaj Aşaması

Görsel. 79: Airbrush Uygulaması

Dijital ortamda tasarımı yapılmış olan çalışma, şamotlu çamur ile plaka haline getirildikten sonra modelajı yapılarak uygulanmıştır. Bisküvi pişirimi yapılmasının ardından, airbrush tekniği ile sır altı, şeffaf sır ve metalik sır ile son aşamasına getirilerek 1020°c sıcaklıkta pişirilmiştir.

5.2. İlegal Plakalar

On bir ayrı seramik plakadan oluşan bu çalışmada, temelde Grafitinin kült stil, figür ve teknikleri ele alınmış ve uygulamaları yapılmıştır. Plakalar üzerine uygulanan tasarımlar, sokak yüzeyinde bazen 2 gün, bazen ise sadece 2 saat kalabilen ve daha sonrasında üstü kapatılan grafiti çalışmalarına gönderme olarak yapılmış ve seramik malzemenin kalıcılığı ile bir ironi oluşturulması hedeflenmiştir. Şamotlu çamur kullanılarak plaka yöntemiyle hazırlanan çalışmalarda kent mimarisindeki bir kamusal alanda mevcut duvar yüzeyinden esinlenilmiştir. Tarihsel süreçte incelendiğinde Grafiti uygulamalarının genellikle tuğla duvarlar yüzeyleri üzerine uygulandığı görülmektedir.

Görsel. 83: İlegal uygulama video karesi

Görsel. 82: İlegal uygulama video karesi

Görsel. 80: İlegal uygulama video karesi

Görsel. 81: İlegal uygulama video karesi

Bu çalışma, kamusal alanda illegal olarak uygulanmış ve uygulama sırasında çekilen görüntüler ile bir video enstelasyon oluşturulmuştur. (<https://youtu.be/ZZ5UxUcsLmA>) Seramikler, grafitinin vandal ruhunu yansıtmaması açısından illegal olarak duvarlara yapıştırılırken, gece saatlerinde montajlanmış, işlem spontane belirlenen duvarlar üzerine montaj silikonu kullanılarak hızlı bir şekilde yerleştirilmiştir.

İllegal şekilde kamusal alanda duvarlara sabitlenen çalışmalar sırasında sokakta karşılaşılan insanlar ne yapıldığına anlam veremeyip herhangi bir müdahalede bulunmamışlardır. Özel mülke zarar vermemek için genellikle yıkıntı ve grafitilerin sıkça görüldüğü duvarlar seçilmiş, mimari yapı ve sıva dökülmeleri çalışma şartlarını zorlaştırmıştır. Uygulanan çalışmalar bir süre gözlendikten sonra bir kısmının halen duvarlarda olmadığı tespit edilmiştir. Genel olarak incelendiğinde ise ilk olarak duvarların yıpranmışlığı malzemenin ağırlığını kaldıramamış, ikinci olarak hava şartları ve çalışma sonrasında gerçekleşen fırtına, çalışmalardan bazılarının kırılmasına sebep olmuştur. Cadde üzerine uygulanmış olan plaka (Görsel.83) ise belediyenin reklam kampanyası dahilinde yaptığı çalışma ile plakanın yapıştırıldığı ahşap zeminin branda ile kaplanması sonucunda yüzeyinde bulunan grafiti ve taglerin sokaktaki görünürlüğünün yitirilmesine neden olmuştur.

Görsel. 84: Street Art, Şamotlu çamur üzerine sıraltı dekor, 1020°c, 50x40cm, 2019

Mozaik görüntüsünde modelajı yapılmış ve beyaz çamurdan oluşan seramik plaka yüzeyine bombing stilinde “Street Art” kelimeleri airbrush tekniğinde aktarılmıştır (Görsel.84).

Görsel. 85: Keith Haring, Beyaz çamur üzerine sıraltı dekor, 1020°c, 50x40cm, 2019

Mozaik görüntüsünde modelajı yapılmış ve beyaz çamurdan oluşan seramik plaka yüzeyine, sanat kariyerinin başlangıç noktasında grafiti stil ve figürlerini kullanan Keith Haring’in bir çalışması ele alınmıştır (Görsel.85).

Görsel. 86: Banksy, Şamotlu çamur üzerine renkli sır, 1020°C, 50x40cm, 2019

Sanat kitlesinin dünya çapında ilgisini üzerine çeken Banksy'nin molotof yerine elinde çiçek atan bir eylemciyi canlandırdığı çalışması seramik yüzeyde yorumlanmış aynı şekilde stencil tekniği ile seramik yüzeye aktarılmıştır. Grafitide stencil tekniğinde spreya boya kullanılmasına karşın, sokaktaki grafiti uygulama tekniğini/karakterini yansıtmayı amaçlayan seramik yüzeye airbrush tekniği ile yapılmıştır (Görsel.86).

Görsel. 87: Spray, Şamotlu çamur üzerine sıraltı dekor, 1020°C, 50x40cm, 2019

Diğer bir grafiti yorumu uygulamasında; “SPRAY” kelimesi bubble stilinde bombing tekniğinde boya sıçramaları arka planı ile seramik yüzeye aktarılmıştır. Ayrıca üst köşede çalışmayı yapan sanatçının tagi görülmektedir (Görsel.87).

Görsel. 88: Joker, Şamotlu çamur üzerine sıraltı dekor, 1020°c, 50x40cm, 2019

Bu çalışmada Joker figürü stencil tekniği ile yüzeye basılmıştır. Portrenin üzerinde spreyci boyanın soft cap başlığının verdiği halkasal ve ince-kalın sıkma şekli ile “Joker” kelimesi tag stilinde yazılmıştır (Görsel.88).

Görsel. 89: S4S, Old Town, Şamotlu çamur üzerine sıraltı dekor, 1020°c, 50x40cm, 2019

Grafiti yazılmış duvarlara gönderme olarak hazırlanmış, tuğla görüntüsünde yapılmış şamotlu plakanın üzerine “Style for Sincan” grup isminin tagi olan “S4S” ve “Old Town” yazıları marker kalem ile yazılmış tag stilinde uygulanmıştır (Görsel.89).

Görsel. 90: Nokta, Şamotlu çamur üzerine sıraltı dekor, 1020°c, 50x40cm, 2019

Kendi tagim olan ve 2003 yılından bu yana duvarlara yazdığım Nokta kelimesi tag olarak sır kullanılarak plaka üzerine yazılmıştır (Görsel.90).

Görsel. 91: Banksy, Şamotlu çamur üzerine sıraltı dekor, 1020°c, 50x40cm, 2019

Şamotlu çamurun modelaj ve üzerine kırmızı astar uygulaması ile tuğla görüntüsü verilen seramik plaka üzerine Bristol'lü ünlü grafiti ve sokak sanatçısı Banksy'nin bir çalışması sır ile yüzeye uygulanmıştır (Görsel.91).

Görsel. 92: Wild Style, Beyaz çamur üzerine sıraltı dekor, 1020°c, 50x40cm, 2019

Görsel.92'de mozaik şeklinde modellenmiş ve pişirilmiş beyaz çamurun üzerinde, grafiti olan bir duvarın kırılmış veya deforme olmuş detayı verilmiştir. Wild style bir grafitiden alınan kesit yüzeye uygulanmıştır.

Görsel. 93: Serseri Serbest Stili, Şamotlu çamur üzerine sıraltı dekor, 1020°c, 50x40cm,

2019

Görsel.93’de gösterilen çalışmada ise Türk hip hop kültürünün bilinen kelime gruplarından birisi olan “Serseri Serbest Stili” sı kullanılarak çamur plaka üzerine tag stilinde yazılmıştır.

Görsel. 94: Street Art & Graffiti, Şamotlu çamur üzerine sıraltı dekor, 1020°c, 50x40cm, 2019

Tuğla görüntüsündeki şamotlu plaka yüzeyinde, amatör kaligrafi stilinde spreya boya tekniği ile yazılmış “Street Art & Graffiti” figürleri yazılmıştır (Görsel.94).

Tasarım ve Uygulama Aşamaları:

Görsel. 95: Plaka Açılması

Görsel. 96: Modelaj Aşaması

Görsel. 97: Pişirim Aşaması

Görsel. 98: Astar Uygulaması

Dijital ortamda tasarımı yapılan çalışmaların uygulaması için şamotlu çamur ile yaklaşık olarak 50x40cm boyutunda plakalar açılmıştır. (Görsel.95) 1cm kalınlığında düz plaka haline getirilen çamur, mozaik veya tuğla görünümünde modelajı (Görsel.96) yapıldıktan sonra, (Görsel.98) tuğla görünümü verilen plakalar kırmızı ve mozaik beyaz renkte astarlanmıştır. Strafor malzeme üzerinde konularak fırınlanmış ve bisküvi pişirimi yapılmıştır. Ortaya çıkan plakalar üzerine farklı grafiti stil figür ve teknikleri (Görsel.99) sıraltı pigmentler ile air brush tekniği kullanılarak uygulanmıştır. Üzerine şeffaf sır uygulanan çalışmalar 1020°C sıcaklıkta pişirilmiştir.

Görsel. 99: Airbrush ile Sıraltı Uygulanması **Görsel. 100:** Sır Uygulanması

5.3. Art Grafiti Pano

Görsel. 101: Grafiti Art Pano, Şamotlu çamur üzerine sıraltı dekor, 70x135cm, 2018

Kamusal alanda genelde tuğla duvar üzerine yapılan grafiti uygulamalardan esinlenerek oluşturulan bu çalışmada; simple tekniğinde tasarlanmış “ART” kelimesi, şamotlu çamurdan şekillendirilen plaka üzerine sır altı boyaları ve şeffaf sır

ile uygulanmıştır (Görsel.102-103). İçerisindeki basit tipografiye hareket vermek için, grafiti parçalanarak deformasyona uğratılmıştır. Kompozisyondaki dalgalanma arka planda “ok figürü”ne dönüşürken, panonun genel hatları da ok şeklinde tasarlanmıştır. Art grafitisinin seramik malzeme ile üretilip uzun yıllar boyunca deforme olmadan kalabilmesi planlanmış, arka planda ki tuğla görüntüsü de yine writerların boyamaktan vazgeçemediği duvar yapısını temsil etmiştir. Kabartma olan üç boyutlu çalışmaya, arka planda kullanılan ahşap ve ahşabın üzerindeki çift katmanlı boyama ile derinlik verilmesi amaçlanmıştır.

Tasarım ve Uygulama aşamaları:

Görsel. 102: Tasarım Aşaması

Görsel. 103: Modelaj Aşaması

5.4. Nokta Grafiti Pano

Kamusal alanda uygulanmak üzere blok stiline yakın bir şekilde kişisel mahlas olan “Nokta” grafitisi; şamotlu çamurdan şekillendirilen plaka üzerine bisküvi pişiriminden sonra pigmentler ile hazırlanan renkli sırlar ile uygulanmıştır. Sarı ve turuncu renklerinin kullanıldığı ana tipografi, köşeli geometrik bir yapıda tasarlanmış olup, mavinin görüldüğü arka plan ise ok figürlerini anımsatan ve hareket vermek amacı ile grafitiyi zenginleştirecek biçimde işlenmiştir. Çamurun bünye renginde bırakıldığı alan, üçüncü boyut katmak amacıyla gri renk ile ton derinliği verilerek sırlanmıştır. Montaj aşamasını kolaylaştırmak ve aynı şekilde arka

plan derinliğini artırarak renkleri ön plana çıkarmak için ise kırmızı ve siyah tonlarında ahşap bir arka plan eklenmiştir.

Görsel. 104: Grafiti Nokta Pano, Şamotlu çamur üzerine sıraltı dekor, 98x180cm, 2019

Tasarım ve uygulama aşamaları

Görsel. 105: Tasarım Aşaması

Görsel. 106: Teknik Çizim Aşaması

Görsel. 107: Modelaj Aşaması

5.5. Mitolojik Grafiti

Kamusal alanda grafitiler, writerların üstünlük çabaları neticesinde üst üste birikerek duvarlarda katmanlar oluşturmuştur. Mitolojik grafiti çalışmasında da bu katmanlar arka plan oluşturacak şekilde duvar üzerine seramik grafiti yapılmıştır. Selçuklu yıldızlarından oluşan seramik formu, grafiti için arka plan oluştururken geleneksel ile sokak sanatının buluşturulması hedeflenmiştir. Yunan mitolojisinde insanların ve tanrıların kralı olan Zeus'un portresi ve sağ üst köşede kullanılan grafiti kültüründe ben bu bölgenin kralyım anlamına gelen taç ile çalışmanın yapıldığı alandaki diğer writerlara meydan okunmak istenmiştir. Selçuklu kültür ve sanatının en önemli simgelerinden biri olan yıldız, seramik tasarımlarında sıkça görülen bir geometrik formdur.

Geçmiş ortadoğu ve İslam kültürlerinde sıklıkla kullanılan ve sayı biliminde cenneti anlatan bir sembol olarak gösterilen sekiz köşeli yıldız, şamotlu çamurdan kalıplara basılarak ile modüler pano formunda üretilmiştir (Görsel.109-110). Üretilen modüler pano üzerine sırt altı boyalar, airbrush tekniği ile kullanılarak, sprey boyayla boyanmış bir grafiti etkisi verilmek istenmiştir (Görsel.111-112). Çalışmanın uygulanması için kamusal alan tercih edilmiş, üniversitede öğrencilerin sıklıkla illegal olarak grafiti çalışmalarını yaptıkları kantin duvarının arkası tercih edilmiştir (Görsel.113). Yüzeyde ki boyaların zamanla yıpranması veya writerların üstünlük çabası sebebiyle birbirlerinin grafitilerinin üzerini boyadıkları zemin, seramik ile yapılmış grafiti çalışması ile üzeri boyanamayacak ve dış etkenlerden zarar görmeyecek, grafiti yapılmış bir duvar haline getirilmiştir (Görsel.114).

Görsel. 108: Mitolojik Grafiti İlegal Pano, Şamotlu çamur üzerine sıraltı dekor, 140x220cm, 2019

Tasarım ve uygulama Aşaması:

Görsel. 109: Kalıbın hazırlanması

Görsel. 110: Modellerin Basılması

Görsel. 111: Airbrush Uygulaması

Görsel. 112: Sırlama Aşaması

Görsel. 113: Arka plan Hazırlanması

Görsel. 114: Seramiklerin Montaj Aşaması

5.6. Nokta Üç Boyutlu Grafiti

Çalışmada kişisel mahlas olan “NOKTA” kelimesi üç boyutlu olarak tasarlanıp modellenmiştir. Basit bir tipografi ile yapılan çalışma siyah renge içinde bulunduğu canlı grafiti renklerine sahiptir. Stoneware çamur ile kesilen ince plakalar ile şekillendirilen seramik heykelin, yüksek derece pigmentler kullanılarak hazırlanan sırlar ile 1200 derecede pişirimi yapılmıştır (Görsel.116-119).

Görsel. 115: Nokta Grafiti, Stoneware üzerine yüksek derece sırlar, 5x7x24cm, 2019

Tasarım ve uygulama Aşaması:

Görsel. 116: Tasarım Aşaması

Görsel. 117: Modelaj Aşaması

Görsel. 118: Modelaj Aşaması

Görsel. 119: Bisküvi

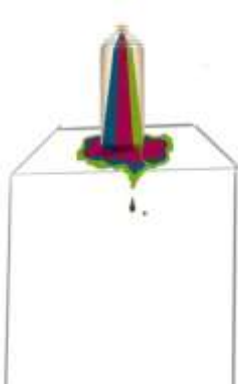
5.7. Spray Cans

Alçı kalıba döküm tekniği ile porselenden şekillendirilen spreycan kutusu formundaki seramikler, çeşitli pigmentlerle hazırlanan yüksek derece sırlar ile 1250°c'de pişirimi yapılmıştır. Yapılan çalışmada geleneksel grafitinin doğduğu günden bugüne boyama aracı olarak kullanılan spreycan boyalar, rengarenk formlarıyla bir yazarın izlerini sergilemektedir. Üzerlerinde bulunan renklerle bir grafiti çalışmasının ardından yerde duran spreycan kutularını anımsatan bir kurgu ile düzenleme çalışması yapılmak amaçlanmıştır.

Görsel. 120: Spray Cans, Porselen üzerine yüksek derece sır, 6x15cm, 2019

Tasarım ve uygulama Aşaması:

Görsel. 121: Tasarım **Görsel. 122:** Döküm Aşaması **Görsel. 123:** Pişirim Aşaması

5.8. 'Clay' Bombing

Seramik malzeme ile grafitinin ilişkilendirildiği ve "CLAY" kelimesinin seçildiği dört parçalı çalışma, şamotlu çamur kullanılarak şekillendirilmiştir. Çalışmada ki tipografide grafitide tek el hareketi ile çizilebilen bubble stili yine illegal grafitinin en hızlı çalışma stili olan bombing şeklinde tasarlanmıştır. Clay kelimesi şeklinde seramikten üretilen bombing grafiti, illegal grafiti yaparmışçasına hızlı yapılmış, modelaj ve pişmesi dahil 2 gün sürmüştür. Çalışmada renkli sır kullanılmış ve 1020°c'de pişirimi yapılmıştır.

Görsel. 124: Clay Bombing, Şamotlu çamur üzerine sır, 25x85cm, 2019

Tasarım ve uygulama Aşaması:

Görsel. 125: Tasarım

Görsel. 126: Modelaj Aşaması

Görsel. 127: Clay Bombing, Şamotlu çamur üzerine sır, 25x85cm, 2019

6.BÖLÜM: SONUÇ

Dünyanın büyük çoğunluğunda yasa dışı bir aktivite olarak bilinen grafiti, bazı ülkelerde genel durumun tam aksine kabul görmüş ve desteklenir hale gelmiştir. Bu çalışmada; grafitileri ile ön plana çıkan İstanbul (Türkiye), Stockholm (İsveç), Londra ve Bristol (İngiltere), Berlin (Almanya), Buenos Aires (Arjantin), Sao Paulo (Brezilya), New York (Amerika) adlı şehirler ele alınmıştır.

İngiliz sokak sanatçısı Banksy'nin ana vatanı olan Bristol, her yaz dünyanın çeşitli noktalarından binlerce genç yeteneği bir festival kapsamında misafir etmektedir. Bu nedenle Bristol, dünyanın en ünlü grafiti şehirlerinden biri olarak anılmaktadır. Dünyanın sanat başkentlerinden biri olan Berlin'de, şehrin politik ve tarihsel açıdan en önemli sembolü olan Berlin Duvarı, politik işlevini kaybettikten sonra tamamen grafiti sanatı için ayrılmıştır. Arjantin'in başkenti Buenos Aires'de gerçekten çok yönlü ve zarif bir grafiti anlayışı mevcuttur. Brezilya'nın en etkileyici şehirlerinin başında gelen Sao Paulo, hareketli şehir hayatının yanı sıra renkli sokaklarıyla dikkat çekmektedir. Güney Amerika ruhunun yansıtıldığı Sao Paulo sokaklarında grafitiler dikkati çekmektedir. Stockholm'ün metro istasyonları, dünyaya grafiti'nin önemli bir sanat akımı olduğunu ortaya koymaktadır. Hiç kuşkusuz Türkiye'de de grafiti İstanbul ile anılmaktadır.

Galeri/müze ve sokak, yapıları bakımından birbirinden farklı sanat mekanlarıdır. Bu fark, birbirini reddeden/yıkan bir zıtlık değil, sanatın yeni alanlar kazanması ve sanatçıların özgün ifade biçimlerini geliştirmesi için yeni olanaklar sağlayan değerli bir farklılıktır. Sanatçı bu alanlar arasında sadece kendi seçimlerine bağlı olarak hareket edebilir. Kişisel yöneliminin kapsamını tercihlerine göre oluşturabilir. Malzeme çeşitliliği ise yalnızca teknik bir konu olmamakla birlikte, her malzeme ayrı bir fikir, ayrı bir sanatçı ve gidilebilecek ayrı bir yol demektir.

Bu araştırmada; grafiti stil, figür ve tekniklerinin seramik malzeme ile yeniden yorumlanması ile sanatsal ifade biçimine olan katkıları araştırılmıştır. Grafitinin

kalıcı olmayan yapısının, seramik malzemenin katkısıyla daha kalıcı bir hale getirilebileceği düşünülmüştür.

Çalışmada birçok zorluk ile karşılaşmış olup, tasarım aşamasında seramiğin geleneksel kalıbından çıkarılması ve sokak sanatına dönüştürülmesi veya grafitinin canlı renkleri ve illegal kimliğinin bu kadar hassas bir malzeme ile üretilmeye çalışılması bunlardan birkaçıdır.

Bu sanat formundaki tipografinin deforme edilerek oluşturulduğu amorfik karakterler, üç boyutlu formun üretim aşaması için çok büyük engeller oluşturmaktadır. Tasarlanan ve uygulaması yapılan iki veya üç boyutlu çalışmaların, kamusal alanda yerleştirilmesi/montajı için planlamalar yapılırken hız faktörünün öncelikli göz önünde bulundurulması gerekmiştir. Seramik grafitiler, boyut ve parça sayısı olarak, sokakta her türlü hava koşulu ve illegal ortamda kolay bir şekilde montaj edilebileceği de düşünülerek, modüler olarak tasarlanmıştır.

İllegal plakalar isimli çalışma; kamusal alanda, illegal olarak uygulaması yapılırken, gece saatlerinde, siyah renkli, karanlıkta kamufle olunabilecek kıyafetler ve ses çıkarmayacak spor ayakkabılar tercih edilmiştir. Grafiti writerlarının da tercihi olan bere ve kar maskesi kullanılmıştır. İllegal plakaların montajı kameraman, yardımcı ve sanatçı olacak şekilde toplam üç kişilik bir ekip ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmaların uygulanması için şehirde insan yoğunluğunun en az olduğu pazar gecesi tercih edilmiştir. Uygulama sırasında duvarlara hızlıca monte edilen seramikleri fark eden halktan tepki görülmemiştir. Bu davranış Antalya'nın turizm şehri olması kadar halkın sanata karşı daha bilinçli olması olarak da yorumlanabilir. Daha sonra yapılan incelemelerde ise, doğası gereği grafiti yapılmış duvarlara müdahale eden belediye veya şehir halkı tarafından hiçbir şekilde dokunulmadığı, üzerlerinin boyanmadığı anlaşılmıştır. Uygulamanın yapıldığı yüzeylerin genellikle eski sıva duvarlar olması ve sonrasında yaşanan fırtına sebebiyle çalışmalardan bazılarının yüzeye tutunamayıp düşerek kırıldığı tespit edilmiştir.

Mitolojik Grafiti adlı diğer bir çalışma üniversite duvarına, okulun boş bulunduğu bir pazar günü hızla montaj edilmiştir. Çalışmanın uygulama yeri olarak, üniversitedeki writerların sürekli olarak grafiti yaptığı ve birbirlerinin çalışmalarının üzerini tabakalar halinde boyadığı, kantinin arka duvarı tercih edilmiştir. Genelde seramik panoların yerleştirilmesinde, malzemenin özelliği nedeniyle zarar görmeyeceği ve eserin rahatlıkla izlenebileceği duvarlar tercih edilirken, Mitolojik Grafiti üniversite içinde, illegal grafiti çalışmaları bağlamında popüler bir alan olduğu belirlenen bir noktaya sabitlenmiştir. Sonrasında kantin arkasında oturan öğrenci ve diğer kişilerin ilgisi gözlemlenmiş ve sosyal medya paylaşımlarında yoğun yer almasıyla da bu ilgi tespit edilmiştir. Üst üste binen grafiti katmanlarının üzerine yerleştirilen seramik grafiti ile malzemenin özelliğinden kaynaklanan kalıcılık sağlanmıştır.

Bu alışma; seramik malzeme ile grafitinin stil, figür ve tekniklerinin başarıyla uygulanabileceğini ortaya koyarken, seramik ve grafiti sanatını ilişkilendirildiği yeni araştırmalara bir basamak oluşturması ümit edilmektedir. Ayrıca çalışmanın seramik sanatı alanında literatür oluşumuna katkı sağlayacağı düşünölmektedir.

KAYNAKÇA**Kitaplar:**

Banksy (2005). Wall and Piece. Londra: Century

Brassaï (1961). Graffiti de Brassaï, Paris: Leseditionsdutemps

Cooper, M. ve Henry C. (2009). Subway Art. London: Thames & Hudson Ltd. 25. Baskı.

Farthing, S. (2014). Sanatın Tüm Öyküsü, (Çiğdem Aldoğan, Firdevs Candil Çulcu, Çev.). İstanbul: Hayalperest Yayınevi

Fineberg, J. (2014).1940'tan Günümüze Sanat. Varlık Stratejileri. İzmir: Karakalem Yayınları

Geus, R. (2005). Kamusal Şeyler Özel Şeyler. (Gülayşe Koçak Çev.). İstanbul: Yky

Gökgür, P. (2008). Kentsel Mekânda Kamusal Alanın Yeri, İstanbul: Bağlam Yayıncılık

Güneş, S. (der.) (2009), Sokak Sanatı, İstanbul: Artes Yayınları

Habermas, J. (2004). Kamusal Alan, Özbek, Meral (Ed.).Kamusal Alan (95-102) içinde, İstanbul: Hil Yayınları

Habermas, J. (2007). Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü (Strukturwandel der Öffentlichkeit). (Tanıl Bora, Mithat Sancar Çev.). 7.Basım. İstanbul: İletişim Yayınları

Özbek, M. (Ed.). (2004). Kamusal Alan. İstanbul: Hil Yayınları

Macdonald, N. (2001). The Graffiti Subculture. Basingstoke: Palgrave Macmillan

Müller, N. (2013). Vandals, Almanya: Publikaat

Schacter, R. (2013). The World Atlas Of Street Art And Graffiti. Londra: Yale University pres

Thompson, M. (2009). American Graffiti. New York: Parkstone International

Makale:

Balkır N. ve Ali Ş. K. (2016). Sokak Sanatı Ve Grafitinin Pedagojik Bir Yöntem Olarak İşlerliği. İdil Dergisi. Cilt 5. Sayı 26: 1645- 1658

Ercan, M. A. (2013). Kamusal Sanatın ‘Kamusallığı’: Erişim, Aktör, Fayda Yaklaşımı. İdealkent Dergisi. Cilt 4. Sayı 10: 220 – 255

Keleş, R. (2014). Kent ve Kültür Üzerine. Mülkiye Dergisi, 29 (246) : 9-18

Odabaş, U. K. (2018). Tarihsel Süreçte Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü ve Habermas, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Ekim 22(Özel Sayı): 2051-2066

Işıktan, F. Ve Yiğiter O. M. (2019) Disiplinler Arası Bağlamda Grafiti Uygulamaları. Ulakbilge Dergisi. Aralık 44 : 1009–1020.

Saygı, S. (2016). Kamusal Alanda Sözcüklerle Sanat. Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi:87-99

Taş, O. ve Taş, T. (2015). Ankara’da Sokak Sanatı: Kent Hakkı, Protesto ve Direniş. Mülkiye Dergisi. 39(2): 85-114.

Toy, E. ve Görgülü, E. (2018) Kamusal Alanda Sanat Uygulamalarına Bir Örnek: Mural İstanbul. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. Cilt: 11 Sayı: 56

Worth, M. (2003). Creating significance through public space: An inclusive and interdisciplinary practice. *Public Arts and Urban Design, Interdisciplinary and Social Perspectives*. Barcelona: MACBA. :47-59.

Yılmaz, N. Ç. (2019). Sokak Sanatında Yeni Moda: Işık Graffiti. *İdil Dergisi*. cilt / volume 8, sayı / issue 54 : 47-252

Tez:

Bakçay, E. (2007). İstanbul'da 1960 Sonrası Gerçekleştirilen Uygulamalar Özelinde Plastik Sanatların Kent Mekânıyla İlişkisi, (Yüksek lisans tezi) İstanbul: Marmara Üniversitesi

Bal, B. (2014). Graffiti ve Sokak Sanatında Eser Ve Akımların Tarihsel Süreçte Değerlendirilmesi Ve Analizi (Yüksek lisans tezi) İstanbul: Haliç Üniversitesi

Çakır, M. S. (2015). Türkiye'de Graffiti ve Sokak Sanatı (Yüksek lisans tezi) İstanbul: Yeditepe Üniversitesi

Kurşuncu, A. (2015). Çağdaş Seramik Sanatında Alternatif Bir Mekan Önerisi Olarak Sokak, (Sanatta yeterlilik tezi), İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Pashayeva, A. (2018). Sokak Sanatı ve Grafitinin Sanatsal Niteliği Hakkında Sanat Eğitimcilerinin Görüşleri (Yüksek lisans tezi) Denizli: Pamukkale Üniversitesi

Peker, B. (2018). Sanatta Yaratıcı Ego Ve Başkaldırı Açısından Jean- Michael Basquiat'ın Post-graffiti Resimleri Üzerine Bir Güncelleme (Yüksek lisans tezi) İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi

Satıcı, F. K. (2009). Sanatta Bir Özgürleşme Ve Kapatılma Biçimi Olarak Graffiti (Doktora tezi) İstanbul: Marmara Üniversitesi

Sezer, T. (2016). Görsel İletişimde Graffiti Kullanımının Toplum İçin Sanat Bağlamında İncelenmesi: İstanbul Örneği (Yüksek lisans tezi) İstanbul: Beykent Üniversitesi

Yazıcı, Z. (2019). Yeni Tıp Kamusal Sanat ve Eğitim Bağlamında Seramik Bir Uygulama (Yüksek lisans tezi) Sakarya: Sakarya Üniversitesi

Bildiri:

Bülbül, H. (2017). Sanatta Özgürleşme Ve Yeni İdeoloji Olarak Graffiti. 1. Dil, Sanat ve İktidar Sempozyumu Bildiriler Kitabı içinde (333-342) Giresun: Giresun Üniversitesi

Yılmaz, N. Ç. (2018). Sokak Sanatında Yeni Moda: Işık Graffiti. 3.Sanat ve Tasarım Eğitimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı içinde (125-132).Ankara: Başkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi.

İnternet Kaynakları:

Abarca, J. (2011). Teaching urban intervention, learning to see the city anew .Universidad Complutense de Madrid

<http://urbanario.es/clase> ve <http://urbanario.es/dialogos> Erişim Tarihi:21.11.2017

About Shepard Fairey. (2008). <http://www.streetartbio.com/shepard-fairey> Erişim Tarihi:20.11.2019

A Building with Built-In Graffiti. (2015). <https://hypebeast.com/2015/1/check-out-this-building-with-built-in-graffiti> Erişim Tarihi:20.11.2019

Arslan, R. (2006). Banksy Ya da Sokağın Ruhü. EBENZİN, Sayı:2. <http://www.ebenzin.com/sayi2/3.asp> Erişim Tarihi:20.11.2019 & <http://sokagacik.blogspot.com/2008/05/banksy-yada-sokan-ruhu.html> Erişim Tarihi:20.12.2019

Banksy Ya da Sokağın Ruhü. (2008). <http://sokaga-cik.blogspot.com/2008/05/banksy-yada-sokan-ruhu.html> Erişim Tarihi:20.12.2019

Avareler. (2014). Skopbülten. <http://www.e-skop.com/skopbulten/avareler/2236> Erişim Tarihi: 19.11.2019

Bızarrebeyondbelief. (2014). Hozoi – Mosaic Graffiti
<https://bizarrebeyondbelief.com/2014/11/26/hozoi-mosaic-graffiti-2/#more-9197>
ErişimTarihi:20.11.2019

Cansoylu, Z. (2016). Turbo Tunç Dindaş Röportajı: graffiti sanatı.
<https://zeynepcansoylu.com/roportaj-turkiyenin-ilk-graffiti-efsanesi-turbo-ile-graffiti-sanati-ve-hiphop-kulturu-uzerine> Erişim Tarihi:20.11.2019

Chiydem. (2012). Sokaklar Ve Yeni Sanat Pazarı: Keith Haring'in Evreni.
<http://www.sanاتبlog.com/Sokaklar-Yeni-Sanat-Pazari-Keith/> (Erişim Tarihi: 21.11.2019)

Doğruyol, Ş. (2013). Beyaz Küpün Ötesi: Kamusal Alanda Sanat, Lebriz Sanal Dergi, <http://lebriz.com/pages/lst.aspx?lang=TR§ionID=12&articleID=1133>
Erişim Tarihi: 21.11.2019

Donna. (2017). Interview with Street Artist ADD FUEL
<https://www.graffitistreet.com/interview-with-street-artist-add-fuel-2017/> Erişim Tarihi: 21.11.2019

Edwards, W. (2018). Interview: Peeta. <https://www.bombingscience.com/peeta-interview/> Erişim Tarihi:20.11.2019

Ehrlich, D. ve Ehrlich, G. (2006). Graffiti in Its Own Words.
<https://nymag.com/guides/summer/17406/> Erişim Tarihi:20.12.2019

Fuel, A. (t.y.) 'Bio'. <https://www.addfuel.com/about/> Erişim Tarihi:20.11.2019

- Decker, S. H. ve Curry, G. D. (t.y.) Graffiti. <https://www.britannica.com/art/graffiti-art> Erişim Tarihi:20.11.2019
- Graffiti. (1995). Cambridge sözlük içinde. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/graffiti> Erişim Tarihi:20.11.2019
- Graffiti. (t.y.). Türk Dil Kurumu güncel Türkçe sözlük içinde. <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi:20.11.2019
- Graustark, B. (2009). The Voice Chronicler Of The Furtive Arts. <https://www.nytimes.com/2009/04/12/nyregion/thecity/12coop.html> Erişim Tarihi: 21.11.2019
- Güney, Z. (2007). Kamusal alan nedir? Kamusal mekan nedir? <https://v3.arkitera.com/h21487-kamusal-alan-nedir-kamusal-mekan-nedir.html> Erişim Tarihi:21.11.2017
- Hughes, M. L. (2009). Street Art & Graffiti Art: Developing an Understanding, (Master of Art Education) Atlanta (ABD) : Georgia State University <https://pdfs.semanticscholar.org/1f95/31d0dbeb35826f8b0c7b7b535288981b93b9.pdf> Erişim Tarihi: 21.11.2017
- Jacobson, S. (2019). Dictionary Of Old School Aerosol Art <https://anarchyisorder.wordpress.com/2019/07/31/dictionary-of-aerosol-art-under-redigering-bilder-tillkommer/> Erişim Tarihi:20.11.2019
- Kataras, A. (2006). Advertising, Propaganda, and Graffiti Art. (Master of Art Education). London: Communication Design Saint Martin's. <https://www.graffiti.org/faq/kataras/kataras.html> Erişim Tarihi: 21.11.2017
- Kubale, N. Words. <https://www.nancykubale.com/words> Erişim Tarihi:20.11.2019
- Kuş, O. (2012). Doğum Gününün Ardından Basquiat'ın Hayatına Bakış. <http://www.dadatart.com/2012/12/23/basquiat-kimdir-biyografisi> (Erişim Tarihi: 04.11.2017)

Lasane, A. (2019). Italian Artist Peeta Blends Graffiti and Abstract Forms Into Optical Illusion Murals. <https://www.thisiscolossal.com/2019/07/peeta-abstract-illusion-murals/> Erişim Tarihi:20.11.2019

Mancoff, D. N. (2019) Banksy İngiliz Grafiti Sanatçısı. Brittanica Ansiklopedisi. <https://www.britannica.com/biography/Banksy> Erişim Tarihi: 19.11.2019

Meinhold, B. (2012). The Hive Apartment is a Graffiti Lover's Green Dream Home in Melbourne. <https://inhabitat.com/the-hive-apartment-is-a-graffiti-lovers-green-dream-home-in-melbourne/> Erişim Tarihi:20.11.2019

Randal, M. (2014). 10 Graffiti Terms and Their Meaning. <https://www.widewalls.ch/10-graffiti-terms/> Erişim Tarihi:20.11.2019

Rodgers, B. (2016). Graffiti-Inspired Pots by Roberto Lugo are Born of Gratitude, Outrage. <https://cfileonline.org/art-graffiti-inspired-pots-roberto-lugo-contemporary-ceramic-art/> Erişim Tarihi:20.11.2019

Rogers, S. (2008). Level Up! 20 Examples of Hilarious Geeky Art & Graffiti. <https://weburbanist.com/2008/07/14/20-examples-of-geeky-art-and-graffiti/> Erişim Tarihi:20.11.2019

Rossi, I. (2011). Perugia "Comma art city project" Monteluce'a damgasını vurdu. <http://www.umbrialeft.it/notizie/perugia-comma-art-city-project-lascia-segno-monteluce> Erişim Tarihi:20.11.2019

White, R. (2016). Brazil: Pixacao Sao Paulo's Urban Calligraphy <https://lab.org.uk/brazil-pixacao-sao-paulo%E2%80%99s-urban-calligraphy/> Erişim Tarihi:20.11.2019

Zephyr. (1998). Obituary and Biography. <https://www.graffiti.org/dondi/zeph.html> Erişim Tarihi:20.11.2019

<http://ceramicartista.altervista.org/roberto-lugo/> Erişim Tarihi:20.11.2019

<https://www.enteresan.com/sokak-sanatinin-en-son-modasi-isik-graffitisi> Erişim Tarihi:20.11.2019

<https://www.peeta.net/about/> Erişim Tarihi:20.11.2019

<https://www.sprayplanet.com/blogs/news/5-graffiti-sculptors-you-should-know>
Erişim Tarihi:20.11.2019

<https://en.wikipedia.org/wiki/Picha%C3%A7%C3%A3o> Erişim Tarihi:20.11.2019

<https://www.bilgiustam.com/graffiti-nedir-nasil-ogrenilir-tarihcesi-turleri-nelerdir/>
Erişim Tarihi:20.11.2019

<https://graffitocanberra.wordpress.com/styles-of-graffiti/> Erişim Tarihi:20.11.2019

<https://www.itnarchitects.com/portfolios/the-hive-graffiti-apartments/> Erişim Tarihi:20.11.2019

www.wikizero.com/en/Graffiti Erişim Tarihi:20.11.2019

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Anakronizm> Erişim Tarihi:20.11.2019

T. C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

ÖZGEÇMİŞ

<i>Kişisel Bilgiler</i>	
Adı Soyadı	Oğuz Mert YİĞİTER
Doğum Yeri	Ankara
Doğum Tarihi	24.02.1990
<i>İletişim Bilgileri</i>	
Telefon	05072810076
e-posta	noktainblack@gmail.com
Adres:	Sinan Mah. 1285. Sok. Şevket Barut Apt. No:7/1 ANTALYA
<i>Eğitim Bilgileri</i>	
Lise	Ankara İbni Sina Lisesi 2006
Lisans	Akdeniz Üniversitesi Seramik Bölümü 2009
Yüksek Lisans	Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Seramik Anasanat Dalı
<i>Kariyer Bilgileri*</i>	
İş Deneyimi	
Kurs-Sertifika	
Aldığı Ödüller	
Üyelikler	
İlgi Alanları	
Referanslar	

İmza

** Doldurulması zorunlu değildir.*